

ANALIZA PROBLEMA EKONOMSKIH PREVARA U HRANI I PIĆU NA TRŽIŠTIMA REPUBLIKE SRBIJE I REPUBLIKE HRVATSKE

Upravni odbor Klastera "UJEDINJENI ZA KVALITET" – FINALNI IZVEŠTAJ

Ivan Stanković, predsednik Upravnog odbora
Ivan Smajlović, potpredsednik Upravnog odbora
Dr med Rodoljub Živadinović, član Upravnog odbora
Davor Sekulić, član Upravnog odbora

Februar, 2024

Misija Klastera "UJEDINJENI ZA KVALITET" je da pruži stručnu podršku razvoju i implementaciji politika i protokola koje se odnose na zaštitu potrošača, kao i zaštitu konkurentnosti legalnih subjekata u proizvodnji i prometu hranom na teritoriji Republike Srbije.

Klaster "UJEDINJENI ZA KVALITET" sprovodi istraživanja kako bi poboljšao razumevanje potencijalnih rizika koje predstavljaju ekonomske, tehnološko-industrijske, ekološke, hemijske, fizičke izazove iz različitih izvora kojima su potrošači i subjekti u proizvodnji i prometu hranom izloženi na tržištu.

Klaster "UJEDINJENI ZA KVALITET"

Kontakt informacije:

Adresa: VLADIMIRA ŽESTIĆA 43, 26000 PANČEVO,
REPUBLIKA SRBIJA

Broj registarskog upisa: BY 6655/2023

Matični broj: 28365055

PIB: 113852846

E-mail: ujedinjenizakvalitet@gmail.com

Web Site: www.ujedinjenizakvalitet.com

Veliki broj dodatnih informacija iz ovog izveštaja dostupan je na Internetu.

© KLASER „UJEDINJENI ZA KVALITET“, 2024

Reprodukcija je dozvoljena pod uslovom da se navede izvor

Štampano u Republici Srbiji

APSTRAKT:

Ovaj izveštaj pruža sveobuhvatnu analizu problema ekonomskih prevara u prehrambenom sektoru na nacionalnim tržištima država Zapadnog Balkana, sa posebnim osvrtom na Republiku Srbiju i Republiku Hrvatsku. Istraživanje je usmereno na identifikaciju ključnih faktora koji doprinose širenju prevara u lancima snabdevanja hranom, uključujući nepravilnosti u proizvodnji, distribuciji i prodaji. Analiza obuhvata različite oblike prevara, uključujući lažno označavanje, krivotvorenje proizvoda, upotrebu neprikladnih sastojaka te sive i crne tržišne aktivnosti. Poseban naglasak stavljen je na ekonomske posledice koje proizilaze iz ovih prevara, uključujući gubitak poverenja potrošača, štetu reputaciji brendova i ugrožavanje zdravlja javnosti. Istraživanje takođe analizira postojeće regulatorne okvire i njihovu efikasnost u suzbijanju ekonomskih prevara u prehrambenom sektoru na nacionalnom nivou. Pored toga, predstavljeni su i primeri najbolje prakse iz drugih zemalja koje su uspele efikasno suzbiti ovu vrstu kriminalnih aktivnosti.

Na kraju, izveštaj pruža preporuke za unapređenje postojećih strategija suzbijanja ekonomskih prevara u hrani na nacionalnim tržištima Zapadnog Balkana, sa ciljem ojačavanja zakonodavstva, poboljšanja saradnje između relevantnih aktera i podizanja svesti potrošača o ovom ozbiljnom problemu.

SADRŽAJ

I. UVOD.....	5
A. Uvod u ekonomske prevare u hrani	5
1. Povezanost ekonomskih prevara i socijalnih aspekata u društvu	5
2. Veza između ekonomskih prevara i trgovinskih lanaca	8
3. Ekonomske prevare i trgovinski lanci: mreža između primarnih, sekundarnih i tercijarnih tržišta	10
B. Operacija OPSON.....	10
1. Operacija Opson XI: povećan broj zaplena falsifikovane hrane u Evropi	11
2. Primeri zaplena:.....	12
3. Istraživanje EU pokazuje da je skoro polovina meda na evropskim tržištima sumnjiva	13
C. Protesti poljoprivrednika u zemljama Evropske Unije	14
II. STANJE U SRBIJI	15
A. Pregled problema s medom	15
Stanje sa medom u Srbiji: Borba protiv falsifikata i izazovi na tržištu	15
SPOS – Savez pčelarskih organizacija Srbije	16
B. Ispitivanje problema sa vinom	17
C. Ispitivanje problema sa voćnim rakijama	19
D. Klaster "UJEDINJENI ZA KVALITET" iz Pančeva.....	21
E. Udruženje "POKRET POTROŠAČA ZA KVALITET HRANE" iz Pančeva.....	24
Aktivnosti na sprovođenju ciljeva udruženja	24
F. ANA LAB i njihova istraživanja	25
G. Analiza rezultata o kvalitetu i autentičnosti meda	26
H. Analiza rezultata o kvalitetu i autentičnosti vina	27
I. Analiza rezultata o kvalitetu i autentičnosti voćnih rakija	30
III. STANJE U HRVATSKOJ	32
A. Akcija ispitivanja autentičnosti vina u Republici Hrvatskoj	32
Od sedam analiziranih vina s polica, patvoreno čak šest.....	34
IV. Strategija organizacije nacionalnog radnog tela za borbu protiv ekonomskih prevara	38
Ključ za očuvanje ekonomske stabilnosti.....	38
Nezavisno odeljenje unutrašnje kontrole.....	43
Pododeljenje za saradnju sa udruženjima potrošača	44
Paralelne inicijative za podršku domaćim proizvođačima:	45
Strategija za kooperaciju i legalizaciju fizičkih lica:.....	46
V. Zaključak	46

I. UVOD

A. Uvod u ekonomske prevare u hrani

Savremeno društvo se suočava sa nizom izazova kada je reč o bezbednosti hrane i ispravnosti proizvoda koji se nalaze na tržištu. Među tim izazovima, ekonomske prevare predstavljaju ozbiljan problem koji direktno ugrožava zdravlje i poverenje potrošača. Ova studija fokusira se na analizu ekonomskih prevara u vezi sa ključnim prehrambenim proizvodima - medom, vinom i rakijom sa posebnim naglaskom na nacionalnim tržištima Republike Srbije i Republike Hrvatske.

Sve češće se suočavamo s pitanjima autentičnosti, porekla i kvaliteta hrane koju konzumiramo, a takve zabrinutosti su opravdane s obzirom na rastući trend ekonomskih prevara u ovim sektorima. Ova studija pokušava baciti svetlo na prirodu problema, identifikovati ključne aktere u lancu snabdevanja, i predstaviti relevantne podatke prikupljene kroz istraživanja od strane Klastera "UJEDINJENI ZA KVALITET" iz Pančeva, Udruženja "POKRET POTROŠAČA ZA KVALITET HRANE" iz Pančeva i ANA LAB-a.

Pored toga, ova studija će se osloniti na slična istraživanja sprovedena na tržištima u regionu, poput Republike Hrvatske, gde su rezultati istraživanja vina pokazali alarmantno stanje, sa velikim brojem falsifikovanih proizvoda. Ovo ukazuje na potrebu za regionalnim pristupom i saradnjom kako bi se suzbile ekonomske prevare koje ne poznaju granice.

U narednim sekcijama ćemo analizirati konkretne aspekte problema sa svrhom identifikacije ključnih tačaka gde se sprovode prevare, a sve u cilju podizanja svesti, informisanja i podsticanja na akciju. Ekonomske prevare u hrani ne samo da dovode do gubitka poverenja potrošača, već i ozbiljno ugrožavaju integritet agroindustrijskog sektora na regionalnom nivou.

1. Povezanost ekonomskih prevara i socijalnih aspekata u društvu

Ekonomske prevare predstavljaju ozbiljan izazov za društva širom sveta, imajući značajan uticaj na različite socijalne aspekte. Ove prevare ne samo što dovode do gubitka novca i resursa, već i stvaraju ozbiljne posledice po standard građana, bruto domaći proizvod (BDP), migracije, zamiranje sela i poljoprivrede.

Jedan od direktnih uticaja ekonomskih prevara na društvo ogleda se u smanjenju životnog standarda građana. Kroz lažne investicije, korupciju ili manipulacije na tržištu, ljudi gube svoje uštedevine, penzije, ili čak poslove. Ovo direktno utiče na njihovu sposobnost zadovoljenja osnovnih potreba, kao što su hrana, stanovanje, obrazovanje i zdravstvena zaštita. Ekonomske prevare mogu ozbiljno ugroziti ekonomski rast i razvoj jedne zemlje. Manipulacije u poslovanju, lažno predstavljanje finansijskih izveštaja ili nepravedna raspodela resursa dovode do narušavanja poverenja investitora, smanjenja stranih investicija i otežavaju kreditiranje. Sve ovo

zajedno ima negativan efekat na BDP, ograničavajući potencijal za stvaranje radnih mesta i unapređenje životnih uslova.

Kada ekonomske prevare zahvate jedno društvo, to može podstaći migracije građana u potrazi za boljim životom. Ljudi često napuštaju svoje domove u potrazi za stabilnijim ekonomskim okruženjem, čime se stvaraju demografske promene u zemlji porekla, dok destinacijske zemlje doživljavaju priliv nove radne snage. Ekonomske prevare često pogađaju ruralna područja, gde su poljoprivreda i sela ključni segmenti društva. Kroz nepravedne prakse, smanjenje podrške selu ili lažna obećanja poljoprivrednicima, ekonomske prevare doprinose zamiranju sela i opadanju poljoprivredne proizvodnje. Ovo ima dalekosežne efekte na lokalne zajednice, izazivajući socijalnu disperziju i gubitak tradicionalnih načina života. Povezanost ekonomskih prevara sa socijalnim aspektima u društvu je kompleksna i zahteva sveobuhvatne mere kako bi se sprečile i suočile s posledicama. Transparentnost, jačanje pravosudnih sistema, i edukacija građana o finansijskoj pismenosti su ključni koraci ka izgradnji otpornijeg društva koje se može nositi sa izazovima ekonomske nepravde.

Procene su da se zbog ekonomskih prevara u region gube na DESETINE MILIJARDI EVRA u nacionalnim budžetima država zapadnog Balkana, zbog nekonkurentnosti nacionalnih proizvođača i čitavih privrednih grana. Ekonomske prevare direktno utiču na sve nosioce privrednih i državnih sistema, a predstavljaju nevidljivi faktor koji se vrlo teško otkriva i sankcioniše. Ekonomske prevare su direktno povezane sa hiperproizvodnjom jeftinijih proizvoda čije poreklo je teško utvrditi, a svojim rastom i povezivanjem sa uvoznim lobijima, interesnim grupama, kriminalnim miljeom i koruptivnim činocima u javnim institucijama, utiče na slabljenje državnog aparata, a samim tim i na životni standard građana.

Korupcija koja omogućava slabljenje kontrola na tržištu, kao i na granicama, omogućava takvoj jeftinoj robi da nesmetano preliva nacionalna tržišta i pravi damping efekat nacionalnim proizvođačima čija konkurentnost bi trebala da bude na prvom mestu i u nacionalnom interesu svake države. Umesto toga, unutrašnji faktori, koji baziraju svoj biznis model na trgovini, odnosno prodaji, pojačavaju pritisak da još više takve robe dodje do krajnjih potrošača, a samim tim nacionalni proizvođači postaju nekonkurentni. Sa smanjenjem prodaje domaćih proizvoda, opada i broj novih radnih mesta, a što onda direktno utiče na broj nezaposlenih ljudi koji moraju da vrše ili prekvalifikaciju, ili da traže posao u inostranstvu. Ovo pokreće odliv stanovništva, a delovi teritorije počinju da se prazne. Kako je veliki procenat stanovništva na teritoriji zapadnog Balkana direktno ili indirektno povezan sa poljoprivredom (U Srbiji preko 80 % stanovništva je direktno ili indirektno povezano sa poljoprivrednom), tako ekonomske prevare direktno ili indirektno pogađaju sve slojeve društva. Bez obzira da li je to vinar ili vinogradar, ili možda građevinska firma, ili firma koja se bavi proizvodnjom procesne tehnike, ekonomske prevare u hrani utiču na sve njih podjednako.

Pogrešno je gledati finalne proizvode poput tegle meda, ili flaše vina, ali i tetrapaka mleka ili mlečnog proizvoda da je to proizvod samo tog proizvođača, jer to nije slučaj. Ti proizvodi iako izlaze na tržište kao finalni proizvodi naznačenih proizvođača, ipak predstavljaju proizvode čitavog društva, jer svi oni zajedno učestvuju da se ti proizvodi naprave i plasiraju na tržište.

Daćemo ovde jedan primer:

Proizvodnja prehrambenih proizvoda i prehrambena industrija uvezuje kako primarni, tako i sekundarni, ali i tercijarni privredni sektor društva.

Da bi se proizveo bilo koji prehrambeni proizvod, prvo je potrebno da postoji neka primarna poljoprivredna proizvodnja. Ta proizvodnja zahteva neku mehanizaciju, neke poljoprivredne mašine, ali i neko veštačko đubrivo, neku poljoprivrednu hemiju, a sve su to neke firme koje to proizvode i upošljavaju neke ljude koji tu rade, pa ukoliko nema poljoprivredne proizvodnje, onda i njihova prodaja, ali i poslovi se smanjuju, što povlači za sobom smanjenje broja radnih mesta.

Dalje, kada se poljoprivredni proizvod napravi, onda su potrebni neki objekti u kojima će se oni kao takvi skladištiti, ali i preraditi ili koristiti u proizvodnji nekog prehrambenog proizvoda. To onda znači da je potrebna neka građevinska industrija koja će sagraditi te proizvodne objekte, ali i mašinska procesna industrija koja će proizvesti neke procesne mašine koje će se koristiti u toj proizvodnji. A opet sve su to radna mesta, plate i ljudi koji od toga žive.

Kada se finalizira prehrambeni proizvod, onda opet je potrebna neka ambalaža, staklena, plastična, kartonska, pojedinačna ili grupna, da bi se taj proizvod upakovao, a za to su potrebne neke staklare ili neke fabrike kartonske ambalaže. Opet govorimo o radnim mestima, platama, ljudima koji rade u tim fabrikama.

Dalje, je prehrambeni proizvod finaliziran, onda nakon toga potrebno je da on bude plasiran na tržištu, a to zahteva neki marketing, neku reklamu, neku prodaju, pa opet tu rade neki ljudi koji žive od toga, a zatim tu je i logistika, neki transport, špedicija, a to su takođe radna mesta i ljudi koji žive od toga.

Kada razmatramo tercijarni sektor, koji obuhvata ugostiteljstvo, usluge i turizam, prehrambeni proizvodi igraju ključnu ulogu u oblikovanju ponude određenog lokaliteta. Oni privlače posetioce koji žele da dožive lokalnu ponudu, tradiciju, kulturu, način života i slično. Prehrambeni proizvodi postaju integralni deo turističke i ugostiteljske ponude na lokalnom nivou.

Na kraju, ti finalni proizvodi su proizvodi svih nas koji smo učestvovali u njihovoj proizvodnji direktno ili indirektno. Pogrešno je rezonovati da su sa ekonomskim prevarama u hrani pogođeni samo ti proizvođači, jer ako oni nemaju posla, onda niko u lancu neće imati posla i to onda utiče na sve nas kao društvo. Sa opadanjem životnog standarda, ljudi ne mogu sebi da priušte nove stvari, nova kola, odeću, stan, kuću, putovanja, i slično. Samim tim i građevinska industrija, auto industrija, tekstilna industrija i svi ostali sektori proizvodnje osećaju posledice. A posledice se onda osećaju

i u državnom aparatu, jer nema dovoljno para za plate zaposlenih, inspektori dobijaju manje plate, pa su primorani da ulaze u koruptivne radnje kako bi zadovoljili svoje životne zahteve. Samim tim smanjivanjem kriterijuma, smanjivanjem kontrola na tržištu, otvaraju se vrata neloyalnoj konkurenciji, sivoj zoni prometa, crnoj proizvodnji, falš proizvodima originalnih brendova i sve ovo direktno utiče na društvo i njegovo raseljenje i zamiranje.

Ekonomске prevare direktno utiču i na punjenje državnog budžeta po osnovu nemogućnosti naplate višestrukih poreza na dobit, poreza na dodatu vrednost, poreza i doprinosa za plate, poreza od akciznih proizvoda. Država onda pribegava pojačanju uvoza kako bi nadomestila nedostatke u budžetu i naplatila uvozni PDV i carinske stope za određene kategorije proizvoda, ali na taj način još više pojačava uticaj neloyalne konkurencije koja pravi još veći damping efekat domaćim proizvođačima. Smanjenjem budžetskim sredstava smanjuju se mogućnosti novih infrastrukturnih projekata, izgradnje autoputeva, školskih ustanova, bolnica, kao i pojačavanje kvaliteta učenja u visokoškolskim institucijama. Plate u školstvu i zdravstvu stagniraju, a inflacija podiže životne troškove i ljudi odlučuju da potraže sreću na nekim drugim destinacijama u svetu. Visoko stručni kadar napušta zemlju i emigracija se pojačava.

Na osnovu informacija Republičkog zavoda za statistiku Republike Srbije u proteklih 11 godina broj stanovnika u Republici Srbiji je smanjen sa 7.22 na 6.64 miliona stanovnika. Za 11 godina čak 580.000 stanovnika manje! To je populacija duplo veća od broja stanovnika jednog Novog Sada. Ovo je direktan pokazatelj bele kuge, veliki broj ljudi napušta zemlju, ostaje starije stanovništvo koje umire, postajemo stara nacija, a manje beba se rađa i taj trend mora da se promeni. Naš interes je da se ovaj tok okrene i da ljudi počnu da se vraćaju u svoju državu, a da nam natalitet raste. Prema tome, borba protiv ekonomskih prevara JESTE nacionalni interes od NAJVEĆE državne važnosti i sa ovim problemom moramo da se uhvatimo u koštac na ozbiljan način, jer ekonomske prevare predstavljaju jedan vid ekonomskog rata.

Pojačanjem borbe protiv ekonomskih prevara u hrani, država dobija na snazi, rešavaju se problem sa korupcijom, osnažuju se državne institucije, pojačavaju se plate zaposlenih u državnom sektoru, pa nema više razloga za koruptivnim radnjama, povećava se broj inspektora na terenu, a samim tim pojačava borba protiv sive zone prometa, nelegalnih tokova robe, uređuju se i pojačavaju regulative u smislu kazneno-krivične politike protiv onih koji se bave, podupiru ili su uključeni u ekonomske prevare na tržištu. Ojačavanjem državnih službi donose se nove regulative koje štite nacionalna tržišta od preliivanja jeftine robe sa damping efektom.

2. Veza između ekonomskih prevara i trgovinskih lanaca

Ekonomske prevare u vezi s hranom često su povezane s trgovinskim lancima na različite načine. Ovi lanci često postaju platforma za distribuciju i plasiranje falsifikovane hrane, a mehanizmi kroz koje se to ostvaruje mogu biti složeni i teško uočljivi. Evo nekoliko ključnih načina na koje su ekonomske prevare povezane sa trgovinskim lancima:

1. Lanac snabdevanja:

Trgovinski lanci igraju ključnu ulogu u lancu snabdevanja hranom, od proizvođača do potrošača. Ekonomske prevare često se javljaju na različitim tačkama ovog lanca, uključujući manipulacije sa sastojcima, poreklom proizvoda i kvalitetom. Trgovinski lanci, koji su važna spona u ovom lancu, mogu biti svesni ili nesvesni učesnici u ovim prevarama.

2. Potreba za niskim troškovima i povećanje margina profita:

Trgovinski lanci često teže smanjenju troškova i povećanju svojih marži profita. Ova potreba za efikasnim poslovanjem može dovesti do svesnog ili nesvesnog prihvatanja proizvoda koji su podložni ekonomskim prevarama. Na primer, prihvatljivost jeftinijih proizvoda može stvoriti podsticaj za dobavljače da praktikuju prevare kako bi smanjili proizvodne troškove.

3. Globalni lanac snabdevanja:

U globalizovanom svetu, trgovinski lanci često saraduju s međunarodnim dobavljačima. Ovo otvara vrata za prevaru kroz manipulaciju poreklom proizvoda. Dobavljači iz jedne zemlje mogu prodavati sirovine ili proizvode drugima pod lažnim predstavljanjem, pri čemu se stvarni kvalitet ili poreklo može skrivati ili falsifikovati.

4. Nedostatak transparentnosti:

Nedostatak transparentnosti u lancu snabdevanja omogućava prevarantima da operišu neprimećeno. Trgovinski lanci, koji ne ulažu dovoljno u praćenje i kontrolu porekla proizvoda, postaju ranjivi za primanje prevarene robe. Nedostatak transparentnosti olakšava distribuciju prevare na sekundarna i tercijarna tržišta.

5. Uticaj na markete i lančane prodavnice:

Veliki marketi i lančane prodavnice, koje su često deo moćnih trgovinskih lanaca, igraju ključnu ulogu u odlučivanju koje proizvode plasiraju na svoje police. U nekim slučajevima, pritisak na dobavljače za jeftinijim proizvodima može rezultirati prihvatanjem proizvoda sumnjivog kvaliteta ili porekla.

Kroz ove mehanizme, ekonomske prevare postaju deo lanca snabdevanja, prodirući duboko u trgovinske lance i plasirajući se preko sekundarnih i tercijarnih nacionalnih tržišta. Ova veza zahteva pažljivo praćenje i regulaciju kako bi se sprečile nepravilnosti u distribuciji hrane i očuvala bezbednost potrošača.

3. Ekonomske prevare i trgovinski lanci: mreža između primarnih, sekundarnih i tercijarnih tržišta

Ekonomske prevare u prehrambenom sektoru često su povezane sa složenim mrežama trgovinskih lanaca koje obuhvataju primarna, sekundarna i tercijarna nacionalna tržišta. Ove mreže olakšavaju distribuciju falsifikovane ili neautentične hrane, što ima ozbiljne posledice po potrošače i društvo u celini.

Na primarnim tržištima, proizvođači hrane suočavaju se s pritiscima da snize troškove proizvodnje i povećaju profitabilnost. U ovom kontekstu, ekonomske prevare često počinju - dodavanje jeftinijih sastojaka, poput šećera, vode ili jeftinijih alkohola, može se lako provući kroz proces proizvodnje kako bi se smanjili troškovi.

Trgovinski lanci igraju ključnu ulogu u distribuciji proizvoda sa primarnih tržišta. Kako bi povećali profit, neki trgovinski lanci mogu biti skloni ignorisanju strožih standarda kvaliteta i provere autentičnosti proizvoda. Ovo omogućava falsifikatorima da plasiraju svoje proizvode na policama prodavnica, gde potrošači nemaju direktni uvid u proces proizvodnje.

Distribucija se dodatno proširuje na tercijarna tržišta, gde se proizvodi distribuiraju širom zemlje ili čak preko granica. Ove distribucijske mreže često uključuju brojne posrednike, što dodatno otežava praćenje i proveru autentičnosti proizvoda. Organizovane kriminalne grupe koje se bave ekonomskim prevarama koriste ove mreže kako bi svoje proizvode plasirale širem tržištu, prolazeći kroz različite faze lanca snabdevanja.

Trgovinski lanci, koji su ključni posrednici između proizvođača i potrošača, često imaju veliki uticaj na lanac snabdevanja. Prisustvo ekonomske prevare može biti rezultat nesolidnih praksi u poslovanju, gde trgovinski lanci, pod pritiskom da održe niske cene, možda nisu dovoljno strogi u proveri autentičnosti proizvoda koji se nalaze na njihovim policama.

Evropska Unija (EU) ima sistem i mehanizme za praćenje, otkrivanje i reagovanje na probleme falsifikovane hrane. U prethodnim godinama, EU je preduzimala određene akcije radi suzbijanja trgovine falsifikovanim prehrambenim proizvodima. Evo jednog primera koji se dogodio pre nekoliko godina:

B. Operacija OPSON

Operacija OPSON predstavlja zajednički napor Europol i Interpola, uz podršku EU, koja ima za cilj borbu protiv falsifikovane hrane i pića. Ova operacija se sprovodi širom sveta, a uključuje i zemlje članice EU. Tokom godina, operacija OPSON rezultirala je otkrivanjem i konfiskovanjem velikih količina lažnih prehrambenih proizvoda.

Na primer, u jednoj od operacija OPSON u prethodnom periodu, otkriven je i zaplenjen značajan broj falsifikovanih proizvoda, uključujući vino, maslinovo ulje, začine i druge

prehrambene artikle. Ova operacija ne samo da se fokusira na evropsko tržište već i na globalno, s ciljem zaštite potrošača i očuvanja integriteta lanca snabdevanja.

Važno je napomenuti da su ovakvi događaji deo šireg kontinuiranog napora nadležnih organa u EU da održe visoke standarde bezbednosti hrane i zaštite potrošača. Informacije o najnovijim akcijama mogu se pronaći na zvaničnim Vladinim i institucionalnim veb-sajtovima, kao i izveštajima Europol-a i Interpola.

Ukupno gledano, mreža između primarnih, sekundarnih i tercijarnih tržišta stvara pogodno tlo za ekonomske prevare u prehrambenom sektoru. Neophodno je implementirati jače i efikasnije sisteme kontrole kvaliteta kako bi se obezbedio integritet lanca snabdevanja i zaštitili potrošači od potencijalno štetnih proizvoda.

1. Operacija Opsion XI: povećan broj zaplena falsifikovane hrane u Evropi

Operacija OPSON XI, usmerena na suzbijanje prehrambenih prevara, rezultirala je povećanim brojem zaplena lažne hrane i pića širom Evrope. Koordinisana od strane Europol-a za akcije širom EU, operacija se odvijala od decembra 2021. do maja 2022. godine. Europol je primio izveštaje od 26 zemalja da je zaplenjeno skoro 27.000 tona lažne hrane. Operativne aktivnosti podržali su Evropska kancelarija za borbu protiv prevara (OLAF), Generalni direktorat Evropske komisije za zdravlje i sigurnost hrane (DG SANTE), Generalni direktorat Evropske komisije za poljoprivredu i ruralni razvoj (DG AGRI) i Kancelarija za intelektualnu svojinu Evropske unije (EUIPO), uz podršku nacionalnih regulatornih tela za hranu i privatnih sektorskih partnera. INTERPOL je koordinisao aktivnosti koje su vođene van EU.

Operacije protiv ekonomskih prevara u hrani ciljaju kriminalne mreže koje ozbiljno mogu ugroziti zdravlje i bezbednost potrošača. Od pokvarene tunjevine do lažne votke sa metil alkoholom i falsifikovanih vitamina, nelegalna hrana i piće predstavljaju ozbiljnu pretnju građanima EU, koji često nisu svesni da konzumiraju otrovne proizvode. Da bi detektovali kriminalne aktivnosti, nacionalne vlasti sprovele su provere na carinskim područjima, fizičkim i onlajn tržištima, kao i duž celog lanca snabdevanja hranom. Operativne akcije bile su usmerene na prevare sa morskim plodovima i sprovele su ciljane akcije na alkohol i vino.

Zaplene i aktivnosti prijavljene Europolu:

- Zaplenjeno je 26.800,00 tona nelegalnih proizvoda.
- 15 miliona litara alkoholnih pića.
- Oko 74.000 provera.
- 80 naredbi za hapšenje.
- Prijavljeno 137 pojedinaca nadležnim pravosudnim organima.
- Otvoreno 175+ krivičnih predmeta.
- Otvoreno 2.078 administrativnih predmeta.
- Uklonjeno 8 kriminalnih mreža.

Glavni zaplenjeni nezakoniti proizvodi:

(U redosledu količine)

- Alkoholna pića
- Žitarice, zrna i derivati
- Voće/povrće/leguminoze
- Dodaci ishrani/aditivi
- Šećer i slatki proizvodi
- Med
- Meso i mesni proizvodi
- Morski plodovi
- Mlečni proizvodi
- Ptičji proizvodi

2. Primeri zaplena:

Lažni vinari:

Italijanski NAS Carabinieri prijavili su vlasnike vinarije koji su proizvodili i plasirali sofisticirano izmenjena vina. Dodavali su vodu i šećer nekim etiketama, a drugima prirodne arome koje nisu odgovarale kvalitetu vina reklamiranog kupcima. Italijanske vlasti su zaplenile vinariju, 11 motornih vozila i 1 milion litara vina.

Začinski miris gardenije:

Španska Civilna garda (Guardia Civil) razbila je kriminalnu mrežu koja je prodavala molekularno modifikovanu gardeniju kao izuzetno skupi začim šafran. Sumnjiva lica su uvozila ekstrakt gardenije iz Azije, a vlasti su istražile tri kompanije, uhapsile 11 osoba i zaplenile 10.000 kg ekstrakta gardenije, vrednog oko 750.000 evra da je prodavan kao šafran. Ovaj slučaj takođe ukazuje na rastući fenomen: sve više začina i condimenta je falsifikovano i krijumčareno u poslednje vreme.

Loše meso:

Operativne akcije su takođe bile usmerene na meso koje nije za konzumaciju. Portugalska agencija zadužena za sigurnost hrane i ekonomske nadzore (Autoridade de Segurança Alimentar e Económica) sprovela je operaciju protiv ilegalnog klanja. Službenici su pretražili dve lokacije sumnjive za nezakonito klanje i pečenje svinja. Akcije su rezultirale zaplenom 60 svinjskih leševa. Lokacije koje nisu imale dozvolu, loše higijenske uslove i nisu imale veterinarski nadzor, svi obavezni za takve aktivnosti, bile su rasturene zato što se meso proizvedeno tamo nije moglo pratiti, nije ispunjavalo minimalne uslove za konzumaciju. Druge operacije koje su ciljale ilegalnu trgovinu mesom zaplenile su konjsko meso koje nije za konzumaciju, staro meso koje je trebalo reintegrirati u lanac snabdevanja i prerađenu hranu sa isteklim datumima upotrebe.

Analiza svežine:

Francuska, Italija i Švajcarska sprovele su aktivnost uzorkovanja ribe. Proveravale su da li je deklarirana "svežina" na etiketi "istinita" ili "lažna". Rezultati su pružili indikatore prevare, što će učiniti buduće inspekcije efikasnijim.

Operacija OPSON XI je naglasila potrebu za snažnim regulativnim merama, povećanom budnošću i poboljšanim procedurama ispitivanja kako bi se osigurao integritet i autentičnost hrane u evropskom tržištu.

3. Istraživanje EU pokazuje da je skoro polovina meda na evropskim tržištima sumnjiva

Istraživanje sprovedeno od strane kancelarije za borbu protiv prevara Evropske komisije (OLAF) i Zajedničkog istraživačkog centra (JRC) iznelo je alarmantne podatke o autentičnosti meda na evropskim tržištima. Istraživanje, obavljeno od novembra 2021. do februara 2022. godine, pokazuje da je otprilike 46 % od 320 uzoraka uvezenog meda sumnjivo zbog dodatka sirupa od šećera, kršeći evropske regulative koje zabranjuju bilo kakve dodatke medu.

Rasprostranjenost prevara:

Studija ukazuje da je skoro polovina meda iz zemalja van Evrope, što čini značajan deo od 175.000 tona meda koji se godišnje uvozi, mešani sa sirupima od pirinča, pšenice ili šećerne repe. Prema rezultatima istraživanja Kina (74%) i Turska (14 od 15 uzoraka) su identifikovani kao ključni uvoznici falsifikovanog meda u EU. Značajno, svih deset medova koji ulaze preko Ujedinjenog Kraljevstva označeni su kao "neusaglašeni", često mešani sa uvozima iz Meksika, Ukrajine i Brazila.

Evropsko tržište opisano je kao "pravo sito" od strane potrošačkih grupa zbog prevalencije lažnog meda. Od 123 izvoznika meda u Evropu, 70 se sumnjiči da su falsifikovali svoje proizvode. Osim toga, dve trećine od 95 evropskih uvoznika proverenih bilo je pogođeno barem jednom sumnjivom serijom, izazivajući zabrinutost zbog priliva jeftinog uvezenog meda.

Istraživanje je pokrenulo akcije protiv prevara. Prema OLAF-u, 44 operatora u EU je bilo pod istragom, a sedam ih je sankcionisano. U Francuskoj, od 21 uzorka, samo četiri su potvrđena kao "pravi med". Nemačka, koja predstavlja trećinu evropskih uvoza, imala je sumnje u polovini od 32 analizirana uzorka.

Osim dodatka sirupa od šećera, izveštaj ukazuje na prisustvo dodataka, boja i falsifikacije tragačkih informacija u nekim slučajevima. Asocijacija evropskih potrošača, Foodwatch, ističe da potrošači već godinama kupuju lažan med u supermarketima, ne znajući za to, što ukazuje na slabosti zvaničnih testiranja.

Iako stručnjaci veruju da lažan med možda ne predstavlja direktnu opasnost po zdravlje ljudi, stvara nefer konkurenciju za poštene poljoprivrednike koji se pridržavaju pravila o čistoti ovog dragocenog proizvoda pčela. Ville Itala, direktor OLAF-a, istakao je važnost ostajanja budnog protiv ovakvih zloupotreba, navodeći

da nepoštene prakse obmanjuju potrošače i oštećuju poštene proizvođače suočene sa nepravednom konkurencijom.

Istraživanje naglašava potrebu za snažnim regulatornim merama, povećanom budnošću i unapređenjem postupaka testiranja kako bi se obezbedio integritet i autentičnost meda na evropskom tržištu.

C. Protesti poljoprivrednika u zemljama Evropske Unije

Protesti koji se šire Evropskom Unijom su iznenadili političke lidere, ali problemi su se godinama bili nagomilavali i sve što je bilo potrebno bilo je malo iskri da nezadovoljstvo eksplodira. Farmere opterećuju dugovi, pritisak moćnih trgovaca i agrohemijskih kompanija, ekstremne vremenske nepogode, a pogotovo niske cene jeftinih prehrambenih proizvoda iz uvoza, a sve to dok se oslanjaju na sistem subvencija koji favorizuje uglavnom velike igrače. Rat u Ukrajini dodatno je pogoršao situaciju. Skok cena useva poput pšenice pokazao se kratkotrajnim, a rat u Ukrajini je poremetio tokove trgovine, izazivajući prekomernu ponudu. Poljski farmeri su prvi izašli na ulice i blokirali granične prelaze još prošle godine. Međutim, demonstracije su se proširile na zemlje poput Nemačke i Francuske, kako pokazuje portal POLITICO. Od dvosatnog protesta širom Poljske do višednevnog "opsedanja" Pariza, ljuti farmeri su pokrenuli proteste širom EU od početka ove 2024. godine. Mnogi se žale na previše strogih EU regulativa, visoke troškove i pad prihoda. Međutim, njihove pritužbe variraju između zemalja i unutar istih. Protesti su obuhvatili celu EU, od istoka ka zapadu. Glavne brige farmera variraju od zemlje do zemlje, od nemačkih protesta protiv smanjenja subvencija za dizel do francuskih protesta protiv sporazuma o slobodnoj trgovini i ekoloških propisa koje, tvrde, umanjuju njihovu dobit. Međutim, postoje i zajednički problemi, posebno povećanje cena energenata i inputa, zajedno sa padom stvarnih cena koje farmeri dobijaju za mnoge od svojih proizvoda. Ovo je uvezano sa sve većim uvozom jeftinih proizvoda koji prave damping efekat nacionalnim proizvođačima.

	Litvanija	Poljska	Rumunija	Grčka	Nemačka	Italija	Francuska	Belgija
Jeftini uvoz	✓	✓	✓			✓	✓	✓
Visoki troškovi	✓		✓	✓	✓	✓	✓	
Niski prihodi	✓						✓	✓
CAP plaćanja		✓	✓				✓	✓
EU regulative		✓					✓	✓
Oporezivanje vozila					✓			
Regulacija azota								✓

*portal POLITICO

U 11 zemalja EU, cene plaćene farmerima pale su za više od 10% od 2022. do 2023. godine. Samo Grčka i Kipar su zabeležili odgovarajući porast prihoda od prodaje

njihovih farmera, podstaknut rastom potražnje za maslinovim uljem. Cene koje farmeri dobijaju za svoje poljoprivredne proizvode dosegle su vrhunac 2022. godine, ali su od tada u opadanju. One su pale gotovo 9% u proseku između trećeg kvartala 2022. i istog perioda 2023. godine, prema podacima Eurostata. Ipak, i troškovi su se smanjili. Mnogo toga zavisi od sektora u kojem farmer radi. Indeks Eurostata cena poljoprivrednih proizvoda ukazuje da je prosečna cena proizvoda poput žitarica i mleka opala tokom 2023. godine, dok su cene maslinovog ulja i krompira porasle.

II. STANJE U SRBIJI

A. Pregled problema s medom

Stanje sa medom u Srbiji: Borba protiv falsifikata i izazovi na tržištu

Pčelarstvo u Srbiji prolazi kroz težak period suočen sa različitim izazovima koji prete opstanku ove tradicionalne delatnosti. Falsifikati meda, problemi sa otkupom, troškovi povezani sa pčelarenjem, teškoće u plasmanu proizvoda i sveprisutna kriza u pčelarskom sektoru postali su ozbiljan teret za pčelare. Uz to, sve veći troškovi za gorivo, pčelarsku opremu, sredstva za zaštitu zdravlja pčela, i suzbijanje različitih virusa koji ugrožavaju pčele dodatno otežavaju situaciju. Povećani pomor pčela usled upotrebe pesticida i insekticida, promenljivih klimatskih uslova i smanjenja medonosnih paša dodatno su opterećujući faktori.

Savez pčelarskih organizacija Srbije (SPOS) prepoznao je te izazove i posvećen je zaštiti interesa pčelara. U cilju borbe protiv falsifikovanja meda, SPOS se godinama unazad bori na domaćem tržištu. Otkrivanje lažnog meda, prevare otkupljivača, i manipulacije sa cenama bili su glavni zadaci organizacije. Postizanje stabilnosti u otkupnim cenama meda postalo je moguće tek nakon što je SPOS, uz podršku države, osnovao pogon za plasman meda pod nazivom "NAŠ MED." Ova inicijativa omogućila je pčelarima konkurentnost na tržištu i postizanje pravednih cena za njihov čist i autentičan med.

Smanjena kontrola meda na tržištu u poslednje vreme je dovela do toga da je pravim pčelarima bukvalno otežano da prodaju svoj med, jer nisu konkurentni u cenama sa falsifikatorima. Pravilnik o kvalitetu meda je napisan tako da i potpuni falsifikati mogu da prođu kontrolu kvaliteta meda. Utvrđivanje kvaliteta meda na osnovu samo nekoliko osnovnih fizičko-hemijskih parametara kvaliteta nije dovoljno da se dokaže da je stvarno u pitanju autentičan med. Danas tehnološki svi ti parametri mogu da se podese tako da i falsifikat meda može da zadovolji taj minimum standarda za med i da kao takav bude pušten na tržište i napravi damping efekat pravom medu. Problem se povećava, jer med se prodaje ne samo u trgovinskim lancima, već i na pijacama i drugim otvorenim javnim prostorima. Rigoroznija i konstantna kontrola tržišta uz adekvatnu laboratorijsku analizu i potvrdu autentičnosti iz specijalizovane laboratorije je jedini način da se uvede red na tržištu i reši problem dampinga koji trenutno imamo na terenu.

Međutim, sa početkom rata u Ukrajini, došlo je do destabilizacije tržišta meda u Evropskoj Uniji. Povećan uvoz jeftinog meda iz Ukrajine i Kine rezultirao je padom cena meda na svetskom tržištu, čineći srpski med nekonkurentnim. Falsifikatori su iskoristili ovu situaciju, plasirajući lažni med na domaće tržište, često saradjujući sa trgovinskim lancima kako bi povećali svoje profite.

Usled nepovoljnih tržišnih uslova, mnogi pčelari su primorani da odustanu od pčelarstva. Nelojalna konkurencija, visoki troškovi i klimatske promene doveli su do ozbiljnih problema u sektoru. Da bi se nosili sa izazovima, SPOS je ove godine (2024) na XV državnom pčelarskom sajmu bio domaćin delegatima iz preko 18 država Evrope i tom prilikom je formiran Evropski pčelarski savez. Ovaj savez okuplja nacionalne pčelarske organizacije iz 26 evropskih zemalja sa ciljem zajedničke borbe protiv falsifikata meda u Evropi. Moto "biramo Evropski med" naglašava važnost podrške domaćim pčelarima i očuvanja autentičnosti pčelarskih proizvoda.

Evropski pčelarski savez (European Beekeeping Association) ima ambiciozan cilj - lobiranje kod državnih institucija, uključujući i Brisel, kako bi se poboljšala situacija u pčelarstvu i u smanjila količinu prevara u prometu meda. Ova inicijativa ima za cilj očuvanje tradicije pčelarstva, podršku pčelarima i promociju visokokvalitetnog, autentičnog meda koji proizvode evropski pčelari. Time se teži stvaranju fer tržišnog okruženja u kojem će se pčelari nositi sa izazovima i nastaviti svoju važnu ulogu u očuvanju pčelinjeg ekosistema.

Činjenica je da u Srbiji pčelari negde oko 20.000 ljudi koji žive od pčelarenja i sakupljanja meda. To predstavlja ozbiljan broj građana, a pošto je pčelarstvo uglavnom porodična delatnost onda nekom prostom računicom možemo zaključiti da 20.000 porodica živi od pčelarstva, a što iznosi oko 80.000 duša. Gledajući iz te socijalne perspektive, vrlo je bitno očuvati pčelarstvo u Srbiji i pomoći da se ono povрати i stane ponovo na svoje noge. Sa borbom protiv falsifikata meda i protiv dampainga kojim se ubija konkurentnost srpskih pčelara doći će opet do jačanja tržišta meda i samim tim i stabilizacije cene meda, a što će direktno značiti više primanja za pčelare u Srbiji, a samim tim i bolji životni standard za sve njih koji se bave pčelarstvom.

SPOS – Savez pčelarskih organizacija Srbije

Prema izveštaju koji je za februar 2024 godine prezentovao Izvršni odbor SPOS-a razmatrana je teška finansijska situacija SPOS-a i Pogona "Naš med" koja je nastala zbog teškog poremećaja tržišta meda. Već godinu i po dana Pogon nije izvezao med (osim simbolične količine suncokretogov meda u Švajcarsku), jer nije bilo kupca koji bi ponudio cenu prihvatljivu za pčelare SPOS-a. Tržište meda je totalno uništeno, oko 50 % falsifikata meda hara tržištem Evrope, 40-70 % tržištem Rusije, u međuvremenu je opala i tražnja zbog pada kupovne moći građana u EU koja je najveći potrošač meda, usled pre svega inflacije, ali ne samo nje. Pokušaji izvoza na tržište arapskih i dalekoistočnih zemalja do danas nisu uspeli, iako su u toku pregovori sa značajnim brojem kupaca. Sa kupcem iz Kine potpisan je ugovor sa veoma visokom cenom za bagremov med iz standarda kvaliteta DPP, ali on i dalje ne poručuje med. Započeti su

prvi pregovori sa još jednim kupcem iz Kine. Plasman u domaće trgovine raste (Lidl, Roda, Idea, Merkator, Aroma...) zbog povećanja ugleda i poverenja građana u Naš med, broj kupaca je sve veći iz meseca u mesec, ali sve to za sada pokriva tek oko 50 % mesečnih troškova Pogona, o preostalih 50 % i vraćanju kredita za izgradnju Pogona u Rači i da govorimo. Očekivano je da dođe do sređivanja tržišta u EU ili pronalaženja novih tržišta van EU, ali taj process jednostavno još nije završen. Stoga je za sada 26 pčelarskih saveza širom Evrope odlučilo da pristupi osnivanju Evropskog pčelarskog saveza čiji je glavni cilj upravo borba protiv falsifikata meda ne samo u EU, već i u svim drugim evropskim državama, ili će pčelarstvo biti na kolenima zbog neloyalne konkurencije, ako već i nije. Borba će svakako biti teška i duga na svim planovima, a dotle treba preživeti.

Izvršni odbor SPOS-a takođe je dao izveštaj i o prilikama na svetskom tržištu meda sa osvrtom na izvoz i uvoz meda u Narodnu Republiku Kinu, kao najvećeg trgovca medom u svetu.

Kina je 2022. izvezla rekordnu količinu meda za rekordnu sumu i po obe pozicije zauzela prvo mesto u svetu. Kina je 2020. i 2021. bila druga zemlja posle Novog Zelanda po vrednosti izvoza meda. Prosečna izvozna cena u 2022. godini iznosila je 1,78 dolara za kilogram. To nije cena meda koju dobija pčelar, već ukupna izvozna cena sa svim troškovima isporuke do kupca bilo gde u svetu. Med se izvezio u 53 zemlje sveta. Prvih pet najvećih kupaca bili su (u hiljadama tona): Velika Britanija – 34,3; Japan – 29,8; Belgija – 25; Poljska – 15,5; Španija – 7,1. Obim uvoza meda u Kinu u 2022. godini smanjen je za 20 % u odnosu na 2021. godinu i bio je najmanji u poslednjih pet godina. Cena uvoza meda je takođe značajno opala.

Prosečna uvozna cena meda u 2022. godini bila je 19,1 dolar po kilogramu. Postoji, dakle, OGROMNA razlika u izvoznoj i uvoznoj ceni meda, jer Kina kupuje najkvalitetniji med za svoje sofisticirano tržište od više od 5 miliona enormno bogatih ljudi, i to najviše med od manuke. Kina će, po svemu sudeći, zadržati vodeću poziciju po vrednosti izvoza meda i u 2023. (čekaju podatke) kao i 2022. godine. Najveći konkurent za mesto leaderske pozicije je Novi Zeland, kao što je to bio slučaj 2020. i 2021.

Kina je i veliki uvoznik meda. Med je uvezen iz 22 zemlje sveta. Njenih pet najvećih dobavljača su (u tonama): Novi Zeland – 1.612; Rusija – 839; Tajland – 361; Australija – 223; Francuska – 151. Kina je treći najveći kupac novozelandskog meda (14%), posle SAD (28%) i Velike Britanije (16%), a iza nje su Australija (14%) i Japan (9%). Vrednost meda manuke sa Novog Zelanda, uvezenog u Kinu, čini 80 % ukupne vrednosti meda.

B. Ispitivanje problema sa vinom

Tržište vina u Srbiji suočava se s raznim izazovima i problemima koji utiču na proizvođače, potrošače i celokupnu industriju.

Problemi u vinarskom i vinogradarskom sektoru u Srbiji su višestruki i proizlaze iz tranzicionog perioda kroz koji je zemlja prolazila. Nakon raspada Jugoslavije i kraha

socijalizma, vinarska industrija u Srbiji doživela je promene, prelazeći iz većinskih kombinata u ruke privatnih porodičnih vinarija.

Velike kompanije poput Navipa, Prokupca i Kosovo vina su se našle pred kolapsom, ostavljajući vakuum koji je bio potrebno popuniti novim, privatnim inicijativama. Međutim, država nije pratila tranziciju vinogradarstva i vinarstva na evropskom nivou, a ukupne površine pod vinogradima su čak i smanjene.

Problemi su se nastavili usled nekonkurentnosti srpskih vina na tržištu, posebno nakon potpisivanja sporazuma o slobodnoj trgovini sa Evropskom Unijom. U periodu od 2012. do 2020. godine, procenjivalo se da srpska vina čine svega 20 % domaćeg tržišta, dok su strana vina dominirala u HORECA sektoru. To je dovelo do usporavanja razvoja vinogradarstva u zemlji.

Pored toga, evropska vinarska industrija suočila se sa izazovima jeftinijih vina iz zemalja Novog sveta, što je uticalo na konkurentnost evropskih proizvođača. Kako bi se nosila sa prekomernim viškovima, Evropska Komisija je primenila protokol destilacije i izdvajanja etanola iz evropskih vina, a što je pratila inicijativa pod nazivom tzv. "grabbing up" šeme. Ovo je doprinelo ukрупnjavanju vinogradarskih parcela u evropskim vinogradarskim oblastima, ali Srbija nije pratila taj trend, a njeni vinogradari i dalje nisu bili konkurentni u cenama.

Zbog problema sa uvozom i niskih cena uvoznih vina, mnogi srpski vinogradari su se suočavali sa teškoćama. Tek tokom 2021. godine, Vlada Republike Srbije je donela strategiju za razvoj vinarstva i vinogradarstva sa ciljem povećanja površina pod vinogradima za 25.000 hektara u narednih 10 godina.

Ipak, srpski vinari se i dalje suočavaju sa izazovima u konkurenciji sa stranim vinima, posebno iz Severne Makedonije, gde se često uvozi vino u rinfuzi koje pravi damping efekat na cene srpskog grožđa. Samo TIKVEŠ, proizvođač vina iz Severne Makedonije, proda u Srbiji oko 5 do 6 miliona flaša vina godišnje! Ovi problemi ukazuju na potrebu za daljim razvojem i modernizacijom vinogradarskog sektora kako bi postao konkurentan na regionalnom i globalnom tržištu.

Poseban problem su klimatske promene i sve veći izazovi koji nastaju sa toplijim letima ili vremenskim neprilikama tokom letnjeg perioda (letnjih oluja praćenih gradom). Sve ovo utiče na godišnje količine primarne sirovine (grožđa), a samim tim i na ukupne kapacitete u proizvodnji. Zbog sve toplijih letnjih perioda, količina šećera u grožđu se uvećava tako da postaje izazovno proizvesti vino sa maksimalnim sadržajem ukupnog alkohola od 15 %vol., a što je jedan od glavnih zahteva za mirna vina "in stricto sensu". Dodavanje vode u grožđanu širu postaje svakodnevna proizvođačka praksa iako je ona kao takva isključivo zabranjena. Ovo podstiče i neloyalnu konkurenciju da još više falsifikuje vina, a samim tim da ponudi niže cene, tako da u prometu cene vina stvaraju sve veći damping pravim i lojalnim proizvođačima. 2023. godina je posebno bila izazovna zbog letnjih oluja koje su prohujale zapadnim Balkanom i nanele velike štete voćarima i vinogradarima u

regionu. U Hrvatskoj je procenjena šteta u ukupnom gubitku od 50% - 60% u vinogradarskoj proizvodnji.

Dodatni problem je taj da u Srbiji je vrlo mali procenat vina u protokolima za zaštitu geografskog porekla (svega 11 % od ukupne proizvodnje od 25 miliona litara vina), što postavlja dodatna pitanja o kvalitetu i od čega su takva vina proizvedena. Veliki imput kupaznih vina u rinfuzi iz Severne Makedonije dodatno otežava da se proizvođači privole da uđu u zaštitu geografskog porekla i kvaliteta svojih vina, jer bi takvi protokoli samo pokazali koliki je disbalans ulazne sirovine (grožđa) u odnosu na finalni proizvod (vino).

Rešavanje ovih problema zahteva saradnju između relevantnih aktera, uključujući proizvođače, regulatorna tela, udruženja potrošača i druge relevantne institucije. Poboljšanje standarda, sertifikacija, edukacija potrošača i podrška domaćim proizvođačima mogu doprineti održivijem i transparentnijem tržištu vina u Srbiji.

C. Ispitivanje problema sa voćnim rakijama

Alkoholni sektor u Republici Srbiji je u prethodnih 30 godina u konstantnom problemu. Proizvodnja voćnih rakija predstavlja tradicionalnu proizvodnju u Republici Srbiji, ali i u ostalim zapadno-balkanskim zemljama (Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini, Crnoj Gori, Severnoj Makedoniji). Zakonski okvir u Republici Srbiji je usaglašen sa Evropskom regulativom, ali ne u potpunosti zbog čega je tržište u konstantnim problemima. Neki od problema koji su nastali liberalizacijom uslova proizvodnje doveli su do toga da je fizička proizvodnja alkohola toliko ojačala da je postala direktna konkurencija legalnim i registrovanim proizvođačima. Smanjena kontrola tržišta, nedovoljan broj inspektora na terenu, kao i ogromna količina nelegalnog i nekontrolisanog alkohola iz fizičke proizvodnje predstavljaju ogroman teret registrovanim proizvođačima koji nisu više konkurentni na svom tržištu, jer jeftinog nekontrolisanog i nelegalnog alkohola ima na svakom koraku. Zakon o jakim alkoholnim pićima iz 2015. godine je potpuno liberalizovao uslove proizvodnje jakih alkoholnih pića, isključujući više potrebu za minimalnim tehničko-tehnološkim uslovima koji bi trebalo da budu ispunjeni da bi se neko bavio proizvodnjom alkohola. Najveći propust je u tome što je Zakonom izbačena struka iz proizvodnje, pa tako danas ukoliko neko želi da se bavi proizvodnjom jakih alkoholnih pića, ne mora da uposli i angažuje inženjera tehnologije, odnosno stručno lice za vođenje procesa proizvodnje. Sa druge strane, Zakon o jakim alkoholnim pićima je definisao minimalne uslove u pogledu kvaliteta za svaku pojedinačnu kategoriju jakog alkoholnog pića, ali nije predvideo podzakonske akte (Pravilnike) kojima će se detaljnije definisati načini na koji će se taj kvalitet utvrđivati. Takođe, Zakon dozvoljava fizičkim licima da se bave proizvodnjom jakih alkoholnih pića, ali zabranjuje da oni kao fizička lica stavljaju takav alkohol u promet, jer to mogu učiniti samo registrovani proizvođači jakih alkoholnih pića koji su prethodno upisani u centralni registar Ministarstva poljoprivrede i Ministarstva finansija.

Sa druge strane proizvodnja jakih alkoholnih pića za sopstvene potrebe od strane fizičkih lica nije limitirana, pa tako ispada da pojedinac može proizvesti za sopstvene potrebe i više stotina hiljada litara alkohola.

Zbog vrlo loše kontrole tržišta, kao i nedostatka regulative koje definišu strožije kazne za prekršioce, a i zbog vrlo malog broja inspektora na terenu, niko ne kontroliše fizičku proizvodnju jakih alkoholnih pića na teritoriji Republike Srbije. Nelegalan promet alkohola posmatra se kao prekršaj, a ne kao krivično delo, iako prema Zakonu o poreskim krivičnim delima puštanje u promet akcizne robe jeste krivično delo za koje je zaprećena kazna zatvora u trajanju od 6 meseci pa do 2 godine. Centralni registar o fizičkim licima koji peku alkohol ne postoji, a sa druge strane činjenica je da u Srbiji postoji preko 50.000 kazana za pečenje rakije koji su u posedu fizičkih lica. Ilegalni promet takvog nekontrolisanog i neoporezovanog alkohola, predstavlja ogroman damping efekat registrovanim i legalnim proizvođačima koji moraju sa druge strane da ispunjavaju vrlo rigorozne uslove kako bi stavili svoja jaka alkoholna pića u promet.

Kontrola tržišta, a naročito sektora ugostiteljstva, maltene pa i da ne postoji. U nekom delu kontrola ugostiteljstva se vrši od strane poreske policije što se tiče ulaza i izlaza robe, kao i prometovanja i izdavanja fiskalnih računa. Ovo nije dovoljno, jer ne ulazi u suštinu problema kada govorimo o sivoj zoni prometa akcizne robe. Zbog nedostatka zakonskih okvira koji definišu prevare u hrani, kao i represije za puštanje nelegalnih i nekontrolisanih proizvoda u promet, tržište Srbije je kao stvoreno za različite manipulacije od strane neloyalne konkurencije i falsifikatora. Zbog nedostatka reformskih regulativa koje bi do detalja definisale uslove za subjekte u prometu hrane i alkohola (ugostiteljski sektor), a koja puštaju alkohol u direktnu prodaju, malverzacije i prevare sa alkoholom su redovna dnevna pojava. Ugostitelji kao fizička lica imaju pravo da proizvedu neograničene količine alkohola koji ne prolazi zvanične analize kontrole kvaliteta i porekla pre puštanja u promet, a sa druge strane koriste legalne proizvođače, odnosno njihove proizvode kao pokriće za ulaz ukoliko bi se inspektor pojavio na vratima ugostiteljskog objekta. Sa druge strane on (ugostitelj) puni originalne reciklirane flaše legalnih proizvođača sa nelegalnim alkoholom iz fizičke proizvodnje i ostvaruje ekstraprofit bez plaćanja ikakvih nameta državi i bez preko potrebnih kontrola pre puštanja u promet, a za te potrebe on zloupotrebljava originalnu ambalažu lojalnog proizvođača preko koga je obezbedio ulaz pića u objekat.

Ovi navodi, zajedno sa činjenicom da je moguće ponuditi nelegalni alkohol za prodaju i putem društvenih mreža ili putem interneta na online oglasima, kao i činjenica da i lokalne samouprave (lokalne turističke organizacije) same države vrlo često na lokalnim manifestacijama daju prostora nelegalnim i neregistrovanim licima da nude alkohol na pijačnim tezgama u okviru lokalnih manifestacija, a što predstavlja direktno poresko krivično delo stavljanja neoporezovanog alkohola u promet, dodatno stvaraju nemoguće uslove za dalji razvoj proizvodnje alkoholnih pića, a čijom proizvodnjom država može da ubire višestruke poreze i dodatno napuni državni budžet za stotine miliona evra.

Primeri ovoga su vidljivi na svakom koraku. Samo na društvenim mrežama postoje grupe od po nekoliko desetina hiljada pratilaca koje okupljaju fizička lica koji sebe nazivaju „hobistima“ poput facebook grupe „Rakija i rakijaši“, a ustvari reč je o vrlo lukavo smišljenoj platformi da se pod parolom „pečenja rakije kao hobija“ ustvari obezbeđuje vrlo ozbiljna količina nelegalnog alkohola koji se onda nudi po ugostiteljskim objektima. Ovakve grupe imaju čak i svoje festivale i takmičenja gde stručnjaci vrše ocenjivanje takvih sirovih destilata, jer ovde ne možemo govoriti o finaliziranim jakim alkoholnim pićima, jer su proizvedeni u provizornim i nekontrolisanim uslovima, i gde se čak dele diplome, nagrade i pehari za najbolje rakije. Ovakve rakije „sa pedigreeom“ se onda nude po damping cenama ispod teže ugostiteljskim objektima koji te količine alternativnim prethodno opisanim načinima prometuju i ostvaruju ozbiljan ekstraprofit.

Kada se na sve ovo nadovežu i nelegalne proizvođačke prakse koje uključuju mešanje voćnog alkohola sa rafinisanim industrijskim alkoholom, a koji je mnogo jeftiniji i to se uveže sa utajom poreza na dodatu vrednost zbog damping efekta koji prouzrokuju takvi falš alkoholni proizvodi koji se pogrešno deklarišu kao voćne rakije, onda problem postaje još veći. Nadležni organi pokazuju nedostatak efikasnosti u rešavanju ovih pitanja, što vodi do ozbiljnih gubitaka za pojedince koji ulažu značajna finansijska sredstva u osnivanje i legalnu registraciju destilerija za proizvodnju jakih alkoholnih pića.

Procena je stručnog dela alkoholnog sektora da se na ovaj način čak 80% ukupno proizvedenog alkohola u Srbiji nalazi mimo legalnih tokova i koji se ne oporezuje na odgovarajući način. U Srbiji se godišnje proizvede oko 50 miliona litara voćnih rakija. Od toga je negde oko 80 % u sivoj zoni prometa. To znači da je oko 10 miliona litara u legalnom sektoru. Od tih 10 miliona negde oko 2,8 miliona ide u izvoz, a što prihoduje u vrednosti od oko 14-15 miliona €. Od toga ostaje da se na srpskom tržištu proda oko 7,2 miliona litara voćnih rakija i drugih jakih alkoholnih pića. Kada se to preračuna u akcizu to ispadne da se od tih 7,2 miliona litara inkasira oko 11,4 miliona € godišnje. Ali zato 63,5 miliona € ostaje u sivoj zoni i akciza se ne naplati! A kada bi svih 50 miliona litara ušlo u legalne tokove, Srbija bi onda imala količinu za izvoz u vrednosti od oko 260 miliona €. A ukupna akciza koja bi bila naplativa u ovom trenutku, kad mi još uvek nemamo strategiju razvoja i daljih podizanja kapaciteta alkoholne industrije, to bi onda bilo nekih 80 miliona € u akcizama. Pored toga, legalizovanjem kompletne količine alkohola ostvarile bi se mnogostruke uplate poreza na dobit, kao i poreza na dodatu vrednost, kao i doprinosi, jer bi u legalnom delu proizvodnje bilo mnogo više subjekata koji bi konstantno punili državni budžet Republike. Sa daljim podizanjem kapaciteta alkoholne industrije i daljim ulaganjima u voćarstvo i vinogradarstvo ovi iznosi bi eksponencijalno rasli.

D. Klaster "UJEDINJENI ZA KVALITET" iz Pančeva

Klaster "UJEDINJENI ZA KVALITET" je međusektorski klaster sa ciljem zajedničkog delovanja i nastupa na tržištu, kao i zajedničkom radu na zaštiti konkurentnosti i zaštiti domaćih proizvođača.

Primarni cilj članova Klastera "UJEDINJENI ZA KVALITET" je borba protiv nelojalne konkurencije, sive zone prometa prehrambenih proizvoda, kao borba protiv damping efekta koji proizvodi nelojalna konkurencija na tržištu Republike Srbije.

Takođe ciljevi Klastera su i:

Uspostavljanje i ostvarivanje saradnje radi izvršenja obaveza propisanih odredbama Zakona o vinu („Službeni Glasnik RS“, broj 41/2009 i 93/2012), Zakona o jakim alkoholnim pićima („Službeni Glasnik RS“, broj 92/2015) i propisima donetim na osnovu ovih zakona i Pravilnika o kvalitetu meda i drugih proizvoda od pčela ("Sl. Glasnik RS", broj 101/2015.) i dobre pčelarske prakse, kao i obaveza koje proističu iz regulative Evropske Unije (EU), koje se odnose na uspostavljanje i funkcionisanje geografske oznake porekla i oznake porekla vina, odnosno na proizvodnju vina i jakih alkoholnih pića sa geografskom oznakom porekla i sa oznakom porekla, i meda, i s tim u vezi izradu Jedininstvenog dokumenta o proizvodnji grožđa, vina i jakih alkoholnih pića sa geografskom oznakom porekla i oznakom porekla (u daljem tekstu: Jedininstven dokument), koji se - u cilju uspostavljanja ove oznake i njenog zvaničnog priznavanja - podnosi Ministarstvu poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Republike Srbije.

Unapređenje proizvodnje vina, jakih alkoholnih pića i meda sa geografskom oznakom porekla i oznakom naznačenog kontrolisanog porekla posebno obuhvata sledeće:

1. međusobnu saradnju, razmenu iskustava i koordiniranje aktivnosti članova u primeni agrotehničkih i ampelotehničkih mera, u podizanju i održavanju vinograda i voćnjaka, kao i pružanje stručne pomoći u kontroli kvaliteta i kvantiteta proizvodnje grožđa i voća svojih članova, u očuvanju specifičnosti i karakteristika vinograda, voćnjaka članova udruženja, u skladu sa usvojenim Jedininstvenim dokumentom, a u skladu sa usvojenom Rejonizacijom vinogradarskih i voćarskih geografskih proizvodnih područja Republike Srbije,
2. saradnju, razmenu iskustava, koordiniranje aktivnosti članova u primeni enoloških postupaka i enoloških sredstava radi isticanja specifičnosti naznačenih vina i poboljšanja kvaliteta vina, proizvodnje vina i jakih alkoholnih pića sa geografskom oznakom porekla i oznakom naznačenog i kontrolisanog porekla, očuvanje i isticanje karakteristika i specifičnosti vina i jakih alkoholnih pića naznačenih oznaka u skladu sa usvojenim Jedininstvenim dokumentom, i
3. organizovanje savetovanja, seminara i drugih oblika usavršavanja svojih članova, kako u proizvodnji grožđa i voća, tako i u proizvodnji vina i jakih alkoholnih pića sa geografskom oznakom porekla i naznačenim oznakama kontrolisanog porekla, kao i pčelarstvu.
4. Definisane i donošenje protokola za sertifikaciju i kontrolu kvaliteta proizvoda članova klastera i podizanja njihove konkurentnosti na tržištu;
5. Rad na donošenju dokumenata za bolju organizaciju i upravljanje klasterom;

6. Medjusektorska saradnja na temama od značaja izmedju vinogradara, voćara, proizvođača vina, proizvođača jakih alkoholnih pića, otkupljivača i distributera meda i pčelarskih organizacija u Srbiji;
7. Zajednički nastup na inostranim tržištima;
8. Povećavanje saradnje sa resornim Ministarstvom poljoprivrede i inspeksijskim službama na terenu;
9. Zajednički nastup u zaštiti domaćeg tržišta od uvozne robe koja pravi damping efekat domaćim proizvođačima;
10. Rad na pripremi bitnih dokumenata kao i predlaganje donošenja i izrada predloga zakonskih i podzakonskih akata bitnih za održavanje konkurentnosti domaćih proizvođača;
11. Saradnja sa drugim organizacijama (Društva za zaštitu potrošača, edukacija potrošača i dr.);
12. Saradnja sa sličnim organizacijama u region i svetu;
13. Učestvovanje na projektima od značaja za članove klastera;
14. Aktivnosti i borba protiv nelojalne konkurencije i sive zone prometa na tržištu;
15. Edukacija javnosti o značaju kvalitetnih, autentičnih proizvoda sa dodatom vrednošću na tržištu i njihovih oznaka preko medija, društvenih mreža, konferencijama, radionicama i slično;
16. Konsultantska podrška članovima klastera;
17. Definisane i organizovanje komisija, podkomisija i radnih grupa u okviru klastera prema sektorima i definisanje njihovih nadležnosti za određene oblasti delovanja i aktivnosti;
18. Vođenje statističkih podataka o proizvedenim količinama i drugim komercijalnim informacijama članova klastera;
19. Sprovođenje monitoringa proizvodnje i distribucije kako bi se obezbedilo striktno pridržavanje upotreba i prodaje robe;
20. Sprovođenje tehničkih studija i promocija svih mera koje mogu da unaprede uslove u proizvodnji, promociji i marketing i prodaji;
21. Vođenje statističkih podataka o prikupljenim informacijama;
22. Zaštita interesa svih svojih članova na tržištu;
23. Učestvovanje u predlaganju i konsultacijama i pomaganje u formiranju otkupnih cena proizvoda i sirovina neophodnih za proizvodnju;
24. Obezbeđivanje neophodne informacije od značaja svojim članovima;
25. Organizovanje naučno-poslovnih konferencija na temu konkurentnosti, problema, izazova u proizvodnji i prodaji, dovođenja key speakers i drugih gostiju i partnera iz sveta;
26. Učestvovanje u bilateralnim i trilateralnim projektima u region;
27. Bavi se zaštitom životne sredine;
28. Organizovanje zajedničkih festival i sajmov;
29. Prisutnost u medijima;
30. Formiranje tima za praćenje i prijavu nadležnim inspekcijama nelegalnih proizvođača koji prodaju vino i jaka alkoholna pića, kao i falsifikatore meda;

31. Pokretanje inicijative u saradnji sa Ministarstvom poljoprivrede sa ciljem informisanja poljoprivrednih gazdinstava šta smeju, a šta ne smeju da prodaju i kako da uđu u legalne tokove;
32. U saradnji sa Ministarstvom poljoprivrede formiranje tima za analizu autentičnosti vina, jakih alkoholnih pića i meda u ugostiteljskim objektima, i kontrola, prijave i analize na autentičnost proizvoda (vina, rakija i meda) sa damping cenama u trgovinskim lancima i prodavnicama na tržištu Srbije i predlaganje drakonskih kazni za one koji prodaju falsifikovanu robu u ambalažama legalnih proizvođača;
33. Među sektorska saradnja na podizanju kapaciteta primarne poljoprivredne proizvodnje (voćnjaci i vinogradi) i saradnja sa SPOS (Savezom pčelarskih organizacija Srbije) na temu (pravila i agrotehničke mere u voćnjacima i vinogradima u cilju zaštite pčela).

E. Udruženje "POKRET POTROŠAČA ZA KVALITET HRANE" iz Pančeva

Udruženje "POKRET POTROŠAČA ZA KVALITET HRANE" registrovano je u skladu sa Zakonom o zaštiti potrošača kao nevladina neprofitna organizacija koja se bavi zaštitom potrošača. Udruženje je osnovano i organizovano kao slobodno i samostalno u ostvarivanju svojih ciljeva. Oblast ostvarivanja ciljeva Udruženja je zaštita potrošača u skladu sa Zakonom o zaštiti potrošača u Republici Srbiji, kao i drugih akata donetih na osnovu tog Zakona. Udruženje "POKRET POTROŠAČA ZA KVALITET HRANE" igra važnu ulogu u borbi protiv ekonomskih prevara u sektoru hrane u Srbiji. Ova organizacija aktivno prati tržište kako bi otkrila nepravilnosti i prevare u vezi sa proizvodima hrane i pića.

Uloga Udruženja "POKRET POTROŠAČA ZA KVALITET HRANE" iz Pančeva je u otkrivanju lažnog deklarisanja, falsifikovanih proizvoda i neregularnih poslovnih i proizvođačkih praksi kako bi se pomoglo u zaštiti potrošača od ekonomske štete. Takođe, udruženje radi na informisanju potrošača o rizicima i obmanama koje mogu nastati prilikom kupovine ovih proizvoda. Pružajući edukaciju i savete, ono pomaže potrošačima da prepoznaju sumnjive situacije i bolje zaštite svoje interese. Pored toga, organizacija saraduje sa nadležnim organima i institucijama u cilju preduzimanja zakonskih mera protiv onih koji se bave privrednim prevarama na tržištu hrane, alkoholnih pića i vina.

Udruženje je osnovano u cilju zaštite potrošača vina, jakih alkoholnih pića, proizvoda pčela i drugih proizvoda, pića i napitaka od prirodnih biljnih i animalnih sirovina.

Aktivnosti na sprovođenju ciljeva udruženja

1. Informisanje, edukacija, savetovanje i pružanje pravne pomoći potrošačima u ostvarivanju potrošačkih prava;
2. Primanje prigovora, evidentiranje i postupanje po prigovorima potrošača;
3. Sprovođenje nezavisnih ispitivanja i uporednih analiza kvaliteta roba i usluga i javno objavljivanje dobijenih rezultata;

4. Sprovođenje istraživanja i studija u oblasti zaštite potrošača i javno objavljivanje dobijenih rezultata;
5. Druge aktivnosti pogodne za ostvarivanje ciljeva Udruženja.

F. ANA LAB i njihova istraživanja

ANA LAB, specijalizovana laboratorija koja se bavi ispitivanjem autentičnosti hrane, osnovana je na temeljima dugogodišnjeg naučno-istraživačkog rada gospodina Ivana Smajlovića i njegovog stručnog tima. Ivan Smajlović je prepoznat kao jedan od vodećih stručnjaka u oblasti ispitivanja autentičnosti hrane na globalnom nivou, a njegov rad se fokusira na detekciju ekonomskih prevara u prehrambenim proizvodima, poput vina, voćnih rakija, voćnih sokova, meda i mleka (www.ana-lab.rs).

Pre osnivanja ANA LAB-a, Smajlović je razvio različita jedinstvena u svetu analitička rešenja za otkrivanje nepravilnosti u deklaracijama proizvoda i autentičnosti hrane. Njegov naučno-istraživački rad prepoznat je od strane stručnjaka širom sveta, a trenutno je jedini tehnički ekspert srpske delegacije pri međunarodnoj organizaciji za vino i vinovu lozu (OIV).

ANA LAB se ističe akreditacijom od strane Akreditacionog Tela Srbije (ATS) prema međunarodnom standardu ISO/IEC 17025:2017 za ispitivanje usaglašenosti proizvoda. Ova akreditacija omogućava laboratoriji da posluje u sistemu kontrole hrane u Republici Srbiji i internacionalno.

Posebno značajna je Smajlovićeva EIM-IRMS tehnologija, koja se pokazala kao univerzalno primenjiva u detekciji različitih ekonomskih prevara u hrani. Ova analitička tehnologija omogućava analizu velikog broja uzoraka na dnevnoj osnovi, bez potrebe za kompleksnim statističkim obradama rezultata i rešava probleme koje evropske laboratorije trenutno imaju u detekciji autentičnosti hrane. Ona se ističe po jednostavnosti i efikasnosti, pružajući precizne rezultate u detekciji jeftinijih surogata u prehrambenim proizvodima.

Ivan Smajlović je takođe i koordinator radne grupe Sekretarijata OIV-a (Međunarodne organizacije za vino i vinovu lozu) eWG - *Water determination* koja se bavi utvrđivanjem porekla vode u finalnom vinu. Ova grupa okuplja 9 država članica OIV-a (Nemačka, Francuska, Italija, Španija, Austrija, Brazil, Australija, Ruska Federacija i Republika Srbija). Dalji razvoj analitičkih aplikacija baziranih na EIM-IRMS tehnologiji dao je mogućnost da se utvrdi poreklo vode u finalnom vinu i na taj način detektuju ilegalne prakse razvodnjavanja vina vodom, a što do sada nije bilo moguće.

Inicijativa Ivana Smajlovića da se Ministarstvo poljoprivrede Republike Srbije uključi u rešavanje ekonomskih prevara na tržištu Srbije nije naišla na odgovarajuću podršku, ali osnivanje ANA LAB-a predstavlja korak napred u ostvarivanju ciljeva kontrole hrane

u zemlji. Njegov rad i angažovanje na međunarodnom nivou dodatno doprinose razvoju sistema kontrole hrane i prepoznavanju autentičnosti proizvoda na tržištu.

G. Analiza rezultata o kvalitetu i autentičnosti meda

Prema istraživanju sprovedenom od strane Udruženja "POKRET POTROŠAČA ZA KVALITET HRANE" iz Pančeva, 88% meda na srpskom tržištu je falsifikovano.

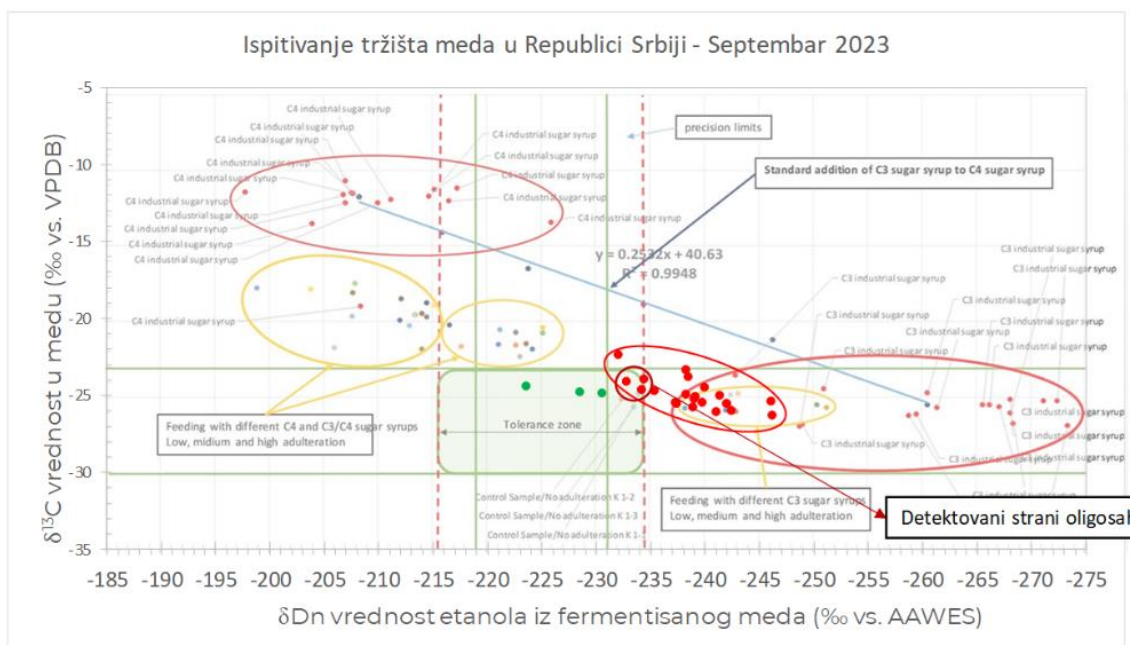
Udruženje "POKRET POTROŠAČA ZA KVALITET HRANE" je 11.09.2023. uradilo prvu akciju ispitivanja tržišta na kvalitet hrane i tom prilikom uzorkovano je 25 uzoraka meda iz 7 trgovina na teritoriji grada Pančeva:

1. AMAN,
2. DIS,
3. GOMEX,
4. IDEA,
5. LIDL,
6. MAXI,
7. MERE MARKETI

Uzorkovanje je za Udruženje izvršila akreditovana laboratorija Centar Ispitivanja Namirnica (CIN DOO), iz Beograda. Uzorkovano je po 2 jedinice od svakog proizvoda (sa istim LOT brojevima, istim datumima i vremenima punjenja), pri čemu je jedna jedinica uzorkovana za analizu, a druga jedinica ostavljena za potencijalnu superanalizu. Za svaki uzorak je napravljen zapisnik o uzorkovanju od strane uzorkivača iz CIN DOO Beograd. Uzorkovanju su prisustvovali članovi Udruženja "POKRET POTROŠAČA ZA KVALITET HRANE".

Uzorci meda su ispitivani na autentičnost (botaničko poreklo šećera), a ispitivanja su urađena u akreditovanoj laboratoriji ANA LAB DOO Pančevo, koja je specijalizovana za izotopska ispitivanja u hrani.

Akcijom je utvrđeno da je čak 22 uzorka meda NIJE PROŠLO na ispitivanju autentičnosti, što predstavlja čak 88% od ukupnog broja ispitivanih uzoraka meda (25). Svi laboratorijski izveštaji su bili prosleđeni nadležnim organima – Upravi za veterinu i veterinarskoj inspekciji Ministarstva poljoprivrede Republike Srbije radi daljih koraka u skladu sa propisima.

Savez pčelarskih organizacija Srbije (SPOS), a koji je ujedno i suosnivač Klastera “UJEDINJENI ZA KVALITET” ima direktan interes da se počne oštra borba protiv falsifikata meda u Srbiji, jer je država Srbija u prethodnom periodu ko-finansirala izgradnju pogona NAŠ MED koji je u vlasništvu SPOS-a i za koji se trenutno otplaćuje kredit u visini od 450.000,00 evra. Interes pčelara je da mogu da žive od svog rada i da mogu da plasiraju svoj med iz Pogona NAŠ MED na tržište Srbije. Pošto je tržište prepušteno samo sebi, tj. nema nikakvih kontrola na ekonomske prevare i malverzacije od strane neloyalne konkurencije, to praktično znači da je nemoguće prodati pravi med na tržištu, s obzirom da pčelari u startu nisu konkurentni u ceni i niko nije zainteresovan za njihov med, dok se na tržištu prodaju falsifikati i vrši direktna utaja poreza! Situacija je alarmantna i ukoliko u narednim nedeljama država ne bude počela da se bavi ovim problemom doći će do još teže situacije u kojoj će se srpski pčelari naći.

Više o rezultatima akcije ispitivanja autentičnosti meda može se pogledati na linku: <https://potrosacizakvalitet.com/%d0%bc%d0%b5%d0%b4-%d0%b8%d1%81%d0%bf%d0%b8%d1%82%d0%b8%d0%b2%d0%b0%d1%9a%d0%b5-%d1%82%d1%80%d0%b6%d0%b8%d1%88%d1%82%d0%b0/>

H. Analiza rezultata o kvalitetu i autentičnosti vina

Prema istraživanju sprovedenom od strane Udruženja “POKRET POTROŠAČA ZA KVALITET HRANE” iz Pančeva, čak 88,89 % vina iz uvoza i nižeg cenovnog ranga na srpskom tržištu je falsifikovano.

Udruženje “POKRET POTROŠAČA ZA KVALITET HRANE” je 14.09.2023. uradilo svoju drugu akciju ispitivanja tržišta na kvalitet hrane i tom prilikom uzorkovano je 14 uzoraka vina iz 5 trgovina na teritoriji grada Pančeva:

1. DIS,
2. LIDL,
3. MAXI,
4. UNIVEREXPORT,
5. MERE MARKETI

Uzorkovanje je izvršeno od strane akreditovane i ovlašćene laboratorije EKO LAB DOO za upravljanje kvalitetom Beograd. Uzorkovano je po 2 jedinice od svakog proizvoda (sa istim LOT brojevima, istim datumima i vremenima punjenja), pri čemu je jedna jedinica uzorkovana za analizu, a druga jedinica ostavljena za potencijalnu superanalizu. Za svaki uzorak je napravljen zapisnik o uzorkovanju od strane uzorkivača iz EKO LAB-a iz Beograda. Uzorkovanju su prisustvovali članovi Udruženja "POKRET POTROŠAČA ZA KVALITET HRANE".

Uzorci vina su ispitivani na autentičnost (botaničko poreklo etanola i poreklo vode u finalnom vinu), a ispitivanja su urađena u akreditovanoj laboratoriji ANA LAB DOO Pančevo, koja je specijalizovana za izotopska ispitivanja u hrani.

Ispitivanja su izvršena izotopskim metodama na stabilne izotope ugljenika i neizmenljive stabilne izotope vodonika u etanolu (EIM-IRMS), a prema akreditovanim metodama koje su deo zvanične regulative Republike Srbije (**član 4, tabela 1, Metode analize za ispitivanje parametara kvaliteta šire, vina i drugih proizvoda, tačka 4, 4.1 – SRPS TS E.M8.031:2023 (EIM-IRMS) i tačka 4.3 PRAVILNIKA o parametrima i metodama za analizu i utvrđivanje kvaliteta šire, vina i drugih proizvoda od grožđa, šire, kljuka i vina koji se koriste u proizvodnji vina ("Službeni glasnik RS", br. 107 od 8. oktobra 2014, 72 od 31. avgusta 2023.)**). Sve laboratorijske izveštaje su potpisali specijalizovani stručnjaci za izotopska ispitivanja i stručnjaci sa licencom Ministarstva poljoprivrede Republike Srbije koji mogu da daju zvanična stručna mišljenja na temu izotopskih ispitivanja vina i jakih alkoholnih pića.

Akcijom je utvrđeno da je čak 13 uzorka od ukupno 14 uzoraka vina koja su najvećim delom iz uvoza (S. Makedonija, Italija, Španija, Mađarska, Francuska) NIJE PROŠLO na ispitivanju autentičnosti, što predstavlja čak 92,85 % od ukupnog broja ispitivanih uzoraka vina (14). Svi laboratorijski izveštaji su bili prosleđeni nadležnim organima radi daljih koraka u skladu sa propisima.

Tokom iste akcije ispitivanja tržišta od 14.09.2023. uzeta su još 4 uzorka vina i laboratorijski izveštaji za njih su naknadno prosleđeni od strane laboratorije 21.10.2023, a nakon završenih ispitivanja. Ova 4 uzorka vina su kupljena u sledećim trgovinama:

1. LIDL,
2. MAXI, i
3. MERE MARKETI

Uzorkovanje je takođe izvršeno od strane akreditovane i ovlašćene laboratorije EKO LAB DOO za upravljanje kvalitetom Beograd. Uzorkovano je po 2 jedinice od svakog proizvoda (sa istim LOT brojevima, istim datumima i vremenima punjenja), pri čemu

je jedna jedinica uzorkovana za analizu, a druga jedinica ostavljena za potencijalnu superanalizu. Za svaki uzorak je napravljen zapisnik o uzorkovanju od strane uzorkivača iz EKO LAB-a iz Beograda. Uzorkovanju su prisustvovali članovi Udruženja "POKRET POTROŠAČA ZA KVALITET HRANE".

Uzorci vina su ispitivani na autentičnost (botaničko poreklo etanola i poreklo vode u finalnom vinu), a ispitivanja su urađena u akreditovanoj laboratoriji ANA LAB DOO Pančevo, koja je specijalizovana za izotopska ispitivanja u hrani.

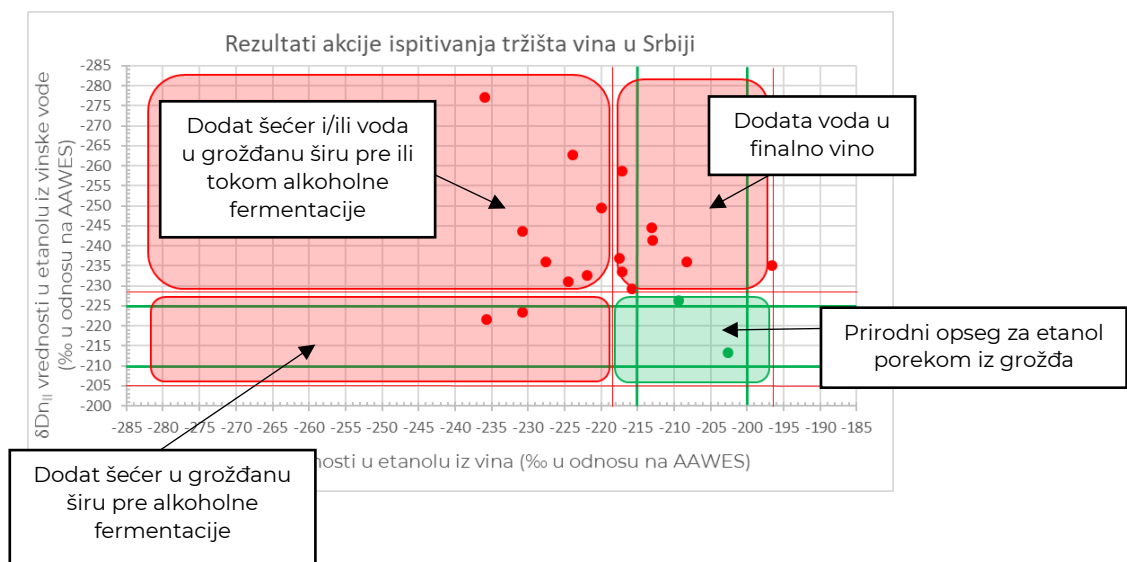
U pitanju su vina koja su bila poreklom iz Crne Gore, Republike Moldavije, Makedonije i EU (mešavina vina iz EU – Španija). Od 4 uzorka, samo jedno vino je prošlo na testiranju, dok 3 uzorka nisu zadovoljila zahteve kvaliteta prema Zakonu o vinu Republike Srbije i u kojima je detektovana dodata voda tokom procesa proizvodnje, kao i poreklo etanola drugog botaničkog porekla u odnosu na grožđani etanol.

Uzimajući u obzir sve ispitivane uzorke vina (ukupno 18 uzoraka vina) samo 2 uzorka su prošla testiranje na botaničko poreklo etanola i poreklo vode u vinu, dok je 16 uzoraka palo na testiranju. U procentima na kraju to iznosi ukupno 88,89 % detektovanih neusaglašenosti.

Laboratorijski izveštaji i za ova 4 testirana uzorka su takođe bila prosleđena nadležnim inspekcijama pri Ministarstvu poljoprivrede Republike Srbije, a u cilju pokretanja vanredne kontrole. Svi uzorci koji su bili testirani uzeti su u paru i "kontrolni uzorci" su ostavljeni po strani zapečaćeni u slučaju potrebnih superanaliza.

Više o rezultatima akcije ispitivanja autentičnosti vina na tržištu Republike Srbije pogledati na sledećem linku:

<https://potrosacizakvalitet.com/%d0%b2%d0%b8%d0%bd%d0%b0-%d0%b8%d1%81%d0%bf%d0%b8%d1%82%d0%b8%d0%b2%d0%b0%d1%9a%d0%b5-%d1%82%d1%80%d0%b6%d0%b8%d1%88%d1%82%d0%b0/>

I. Analiza rezultata o kvalitetu i autentičnosti voćnih rakija

Prema istraživanju sprovedenom od strane Udruženja "POKRET POTROŠAČA ZA KVALITET HRANE" iz Pančeva, čak 85,71 % analiziranih uzoraka voćnih rakija sa srpskog tržišta je falsifikovano.

Udruženje "POKRET POTROŠAČA ZA KVALITET HRANE" je 14.09.2023. uradilo svoju drugu akciju ispitivanja tržišta na kvalitet hrane i tom prilikom uzorkovano je 7 uzoraka voćnih rakija iz 4 trgovine na teritoriji grada Pančeva:

1. GOMEX,
2. MAKSI,
3. UNVEREXPORT,
4. MERE MARKETI

Uzorkovanje je izvršeno od strane akreditovane i ovlašćene laboratorije EKO LAB DOO za upravljanje kvalitetom Beograd. Uzorkovano je po 2 jedinice od svakog proizvoda (sa istim LOT brojevima, istim datumima i vremenima punjenja), pri čemu je jedna jedinica uzorkovana za analizu, a druga jedinica ostavljena za potencijalnu superanalizu. Za svaki uzorak je napravljen zapisnik o uzorkovanju od strane uzorkivača iz EKO LAB-a iz Beograda. Uzorkovanju su prisustvovali članovi Udruženja "POKRET POTROŠAČA ZA KVALITET HRANE".

Uzorci voćnih rakija su ispitivani na autentičnost (botaničko poreklo etanola), a ispitivanja su urađena u akreditovanoj laboratoriji ANA LAB DOO Pančevo, koja je specijalizovana za izotopska ispitivanja u hrani.

Ispitivanja su izvršena izotopskim metodama na stabilne izotope ugljenika i neizmenljive stabilne izotope vodonika u etanolu, a prema akreditovanim i zvaničnim metodama Republike Srbije.

Akcijom je utvrđeno da je čak 6 uzorka od ukupno 7 voćnih rakija NIJE PROŠLO na ispitivanju autentičnosti, što predstavlja čak 85,71 % od ukupnog broja ispitivanih uzoraka voćnih rakija (7). Svi laboratorijski izveštaji će biti prosleđeni nadležnim organima radi daljih koraka u skladu sa propisima.

Više o rezultatima akcije ispitivanja autentičnosti voćnih rakija na tržištu Republike Srbije pogledati na sledećem linku:

<https://potrosacizakvalitet.com/%d0%b2%d0%b8%d0%bd%d0%b0-%d0%b8%d1%81%d0%bf%d0%b8%d1%82%d0%b8%d0%b2%d0%b0%d1%9a%d0%b5-%d1%82%d1%80%d0%b6%d0%b8%d1%88%d1%82%d0%b0/>

I nakon skoro 5 meseci od objavljivanja rezultata akcije ispitivanja autentičnosti meda, vina i voćnih rakija na tržištu Republike Srbije i dostavljanja laboratorijskih izveštaja od strane akreditovane laboratorije ANA LAB DOO iz Pančeva nadležnim organima pri Ministarstvu poljoprivrede, još uvek nema nikakvih povratnih informacija o urađenim vanrednim kontrolama tržišta i uklanjanju sumnjivih proizvoda sa tržišta. Ni jedan od nadležnih organa nije pružio povratnu informaciju Udruženju "POKRET POTROŠAČA

ZA KVALITET HRANE" iz Pančeva o eventualnim preduzetim merama. Takođe, niko od nadležnih nije inicirao kontakt kako bi se uspostavio protokol u vezi superanaliza na kontrolnim uzorcima koji su namenjeni upravo za tu svrhu. Javnost i dalje nije obavještena o postupcima nadležnih organa u istrazi ekonomske prevare na tržištu Republike Srbije, kao ni o proizvodima koji se nude građanima kroz trgovinske lance.

J. Izveštaj Državne revizorske institucije o reviziji svrsishodnosti poslovanja – Bezbednost hrane u Republici Srbiji

26.12.2023. publikovan je Izveštaj Državne Revizorske Institucije o situaciji u sistemu kontrole bezbednosti hrane u Srbiji koji je ukazao na ogromne propuste nadležnih institucija koje bi trebalo da se bave ovim pitanjima. **Državni revizor je ukazao da postoje ozbiljni propusti u planiranju aktivnosti i strategija u kontroli kvaliteta hrane u Republici Srbiji.**

Korišćenje zdravstveno i higijenski ispravne hrane predstavlja osnovno ljudsko pravo, garantovano Univerzalnom deklaracijom o ljudskim pravima Ujedinjenih nacija iz 1948. godine. U skladu sa Zakonom o bezbednosti hrane, cilj je obezbediti visok nivo zaštite života i zdravlja ljudi i zaštitu interesa potrošača, uključujući načelo poštenja i savesnosti u prometu hranom, uzimajući u obzir, kada je to moguće, zaštitu zdravlja i dobrobiti životinja, kao i zdravlja bilja i zaštitu životne sredine. Nebezbedna hrana predstavlja pretnju ljudskom zdravlju i privredi, a posebno pogađa osetljive i marginalizovane grupe stanovništva. Zakonom o bezbednosti hrane uspostavljen je sistem bezbednosti hrane u Republici Srbiji. Međutim, potrebni su dodatni napor i kako bi se uredio planski i institucionalni okvir i unapredilo obavještanje javnosti o postojanju rizika po zdravlje ljudi, koji uzrokuje hrana.

Planski i zakonodavni okvir u oblasti bezbednosti hrane nisu u potpunosti uspostavljeni, jer operativni ciljevi nisu detaljnije razrađeni, značajne oblasti nisu u celosti regulisane, poput prevara u vezi sa hranom, opštih uslova za bezbednost hrane i uslova higijene hrane u poslovanju hranom. Takođe, Program i planovi upravljanja kriznim situacijama u oblasti bezbednosti hrane nisu doneti.

Institucionalni okvir predviđen Zakonom o bezbednosti hrane nije efektivno uspostavljen, jer sprovedene aktivnosti Stručnog saveta nisu u dovoljnoj meri doprinele proceni rizika u oblasti bezbednosti hrane na nacionalnom nivou. **Kapaciteti Nacionalne referentne laboratorije nisu u potpunosti iskorišćeni, a za laboratorijska ispitivanja u drugim laboratorijama u periodu od 2019. do 2022. godine izdvojeno je 1,8 milijardi dinara.** Koordinacija inspekcijanskog nadzora nije efikasno uspostavljena usled nedovoljne aktivnosti Radne grupe za hranu i nedonošenja Planova službene kontrole. Monitoring hrane se ne obavlja u kontinuitetu.

Dok je Institut za javno zdravlje Srbije „Dr Milan Jovanović Batut” godišnje izveštavao javnost o zdravstvenoj ispravnosti namirnica i flaširanih voda, sistem brzog obavještanja i uzbunjivanja nije u dovoljnoj meri doprineo efikasnom obavještanju javnosti o postojanju rizika po zdravlje ljudi, koji uzrokuje hrana.

Izveštaj koji detaljno opisuje i obrazlaže sve propuste posebno se bavi u najvećem delu ekonomskim prevarama u hrani i napominje da nadležne institucije nisu učinile ništa na tom polju, kao i da izostaje obaveštavanje javnosti o akcijama koje su povezane sa ovim problemima i šta nadležni čine kako bi se prevare u hrani smanjile na domaćem tržištu.

Iz izveštaja Državne revizorske institucije može se zaključiti da sistem kontrole hrane u Republici Srbiji praktično ne funkcioniše. Dodatno, s obzirom na to da Direkcija za nacionalne referentne laboratorije ne radi u skladu sa svojim zakonskim obavezama, na tržištu nedostaju kontrolni mehanizmi zasnovani na stručno razrađenim planovima za procenu rizika, monitoringu i strategiji suzbijanja svih faktora koji mogu ugroziti poslovanje legalnih subjekata u prehrambenom sektoru Republike Srbije. Ovo dovodi do situacije u kojoj je domaća proizvodnja ograničena i prepuštena sama sebi u borbi protiv nelojalne konkurencije na domaćem tržištu. Naime, nedostaje podrška zvaničnih institucija koje bi, prema zakonu, trebalo da se time bave. Takođe, nedostaju sagovornici u relevantnim Ministarstvima. Kao rezultat toga, domaća proizvodnja se suočava sa izazovima u postizanju izvozne orijentacije, jer nedostaju potrebne količine domaćih proizvoda koje bi mogle biti izvežene i generisale profit. U vezi s tim, nailazimo na paradoks gde kvalitetni proizvodi, koji su dostupni u ograničenim količinama idu u izvoz, dok se hrana proizvedena upotrebom zamena nudi našim građanima, pritom stvarajući iluziju da potrošači kupuju autentične proizvode.

III. STANJE U HRVATSKOJ

A. Akcija ispitivanja autentičnosti vina u Republici Hrvatskoj

Nakon akcije ispitivanja tržišta meda, vina i voćnih rakija na tržištu Republike Srbije, Klaster "UJEDINJENI ZA KVALITET" je ostvario kontakt i sa Udrugom vinara i vinogradara "GRAŠEVINA CROATICA" iz Republike Hrvatske. Tržište vina u Republici Hrvatskoj je takođe u vrlo sličnoj situaciji kao što je to i u Republici Srbiji i ostvarena je komunikacija između dve organizacije. Udruga vinara i vinogradara "GRAŠEVINA CROATICA" je takođe aktivna organizacija koja štiti interese hrvatskih vinara i vinogradara i aktivno se bori za njihovu konkurentnost na njihovom nacionalnom tržištu.

Što se tiče Republike Hrvatske, ono što je značajno, jeste činjenica da se ukupno preko 90% vina koja se proizvode u Republici Hrvatskoj nalazi u zaštiti geografskog porekla i da je samo mali procenat vina stonog kvaliteta. Vinske sorte koje hrvati štite su između ostalog Graševina, Istarska Malvazija i Plavac Mali.

Problemi koji se već par godina unazad pojavljuju na hrvatskom tržištu su ogromne količine jeftinog belog vina u PET ambalažama od 1, 2, 3 i 5 litara po damping cenama od 1 € do 3,7 € za par litara vina, što je nemoguće postići u proizvodnji. Hrvatski vinari sumnjaju na ekonomske prevare, ali do sada nisu bili u mogućnosti da to i dokažu. Najveći problem je da se takva vina u PET ambalažama obeležavaju nazivom

GRAŠEVINA, a koja je vinska sorta koja se u najvećem broju slučajeva štiti geografskim poreklom. U poslednje vreme na rafovima trgovačkih lanaca u okviru akcija sniženja mogu se naći ovakva vina, a koja na sebi imaju i oznaku geografskog porekla, što dodatno ubija konkurentnost legalnih i registrovanih proizvođača.

Velika sumnja Udruge vinara i vinogradara "GRAŠEVINE CROATICE" je sve veći uvoz belog vina nižeg kvaliteta koji dolazi sa Kosova, a koji nosi naziv iste sorte GRAŠEVINA, što je sumnjivo s obzirom da na Kosovu ne postoje velike površine pod vinogradima sa ovom sortom grožđa. Hrvatski vinari sumnjaju na ekonomske prevare koje ne mogu potvrditi.

U nekim trgovačkim lancima prodaju se po tri litre kosovske graševine u kartonskoj ambalaži za 3,69 €. Najpre je bila vremenska nepogoda koja je pogodila Orahovicu i Ferilance, u junu 2023. je uz stalne kiše divljala i peronospora koja je vinovoj lozi nanela štete, a onda je olujno nevreme pojedina vinogorja srazilo sa zemljom. Samo je u lločkim podrumima ponovo trebalo podignuti 40 hektara vinograda. Kada se sve sto sabere, predstoji uvoz, ali uvozna vina su lošijeg kvaliteta, izrazito loša, a kontrole na tržištu su nedovoljne. Tomislav Panenić, direktor udruge "GRAŠEVINA Croatica" ističe kako je berba grožđa u Hrvatskoj, ali i zemljama u okruženju, 2023. godine podbacila za oko 20 – 25 %, u zavisnosti od vinogradara i položaja.

U Slavoniji, u hrvatskom Podunavlju, najzastupljenija sorta je naravno Graševina, koja čini i 25% ukupnih površina vinograda u Hrvatskoj, u toj regiji i 60, a kod nekih vinogradara i 80 %. Manje grožđa za posledicu će imati i toliko manje vina. Naravno, vina višeg cenovnog razreda nemaju probleme sa plasmanom. Ali kako većina građana naginje kupovini jeftinijih vina koja trgovci neretko prodaju u plastici, na akcijama, pitanje je i šta se već sada nalazi na policama. Pretprošle godine 2022. je, Hrvatsku tresla afera sa kosovskim vinima u kojima su se umesto grožđa pronađeni šećer i voda. Čak 67 % uzoraka kosovskih vina se pokazalo falš vinima. Samo sa Kosova godišnje u Hrvatsku ulazi oko 3,7 miliona litara, oko 5 % ukupne hrvatske godišnje potrošnje, kao i 13% ukupnog hrvatskog uvoza vina u kojem je najzastupljenija upravo graševina, koja tamo raste na samo 200 hektara. Ako govorimo o litri vina nekih hrvatskih najpoznatijih vinarija koje mogu postići najniže cenovne troškove, najniža cena jeftinog vina – a da je pravo – može iznositi 4 €. Nema kalkulacije koja cenu ispod toga može opravdati. Ipak u trgovačkim lancima tokom akcija tri litre kosovske graševine u kartonskoj ambalaži se prodaje po ceni od 3,69 €.

U decembru mesecu 2023. godine predstavnici Udruge vinara i vinogradara "GRAŠEVINA CROATICA" su sprovedli sličnu akciju ispitivanja tržišta vina na autentičnost i detekciju ilegalnih proizvođačkih praksi na teritoriji Republike Hrvatske i tom prilikom koristili laboratorijske usluge ANA LAB akreditovane laboratorije iz Pančeva, Republika Srbija.

Rezultati ispitivanja su potvrdili da je od ukupno 7 analiziranih dostavljenih uzoraka čak 6 bilo falsifikovano i da ustvari nije ni bilo u pitanju vino, već smeše dodate vode i industrijskog etanola sa malim procentom vina.

Ovi rezultati analiza ispitivanja tržišta vina u Republici Hrvatskoj su u narednom periodu bili iskomunicirani sa zvaničnim stručnim organizacijama u Republici Hrvatskoj koje su prihvatile rezultate analiza iz akreditovane laboratorije ANA LAB iz Pančeva i dale podršku vinarima i vinogradarima da se dalje bore za svoju konkurentnost na tržištu. Nadležne institucije države Hrvatske su odgovorile po sličnom šablonu kao što su to učinile njihove srpske kolege prethodno nakon objavljivanja rezultata akcija ispitivanje hrane na ekonomske prevare, a to je da laboratorija koja je uradila analize nije na listi ovlašćenih laboratorija Evropske Unije. Hrvatski vinari i dalje zahtevaju strožije kontrole tržišta i uvoza vina na teritoriju Hrvatske, a samim tim i Evropske Unije. Smatraju da je ovakav stav nadležnih inspekcija samo zamena teza, jer u pitanju jeste akreditovana laboratorija koja je akreditovana prema principima međunarodnog standarda ISO/IEC 17025:2017 kao i sve ostale laboratorije u svetu, a što je prvi preduslov da su rezultati tih analiza validni i tačni i kao takvi imaju svoju težinu na sudu.

Kako hrvatski mediji (Poslovni dnevnik) od 26.02.2024. godine navode:

Od sedam analiziranih vina s polica, patvoreno čak šest

Autor: Ana Blašković, 26. februar 2024. u 08:20 (<https://www.poslovni.hr/hrvatska/od-sedam-analiziranih-vina-s-polica-patvoreno-cak-sest-4430692>)

TRŽIŠTE PREPLAVILA VINA S CIJENAMA PO KOJIMA JE KVALITETNO NEMOGUĆE PROIZVESTI.

“Nakon meda i maslinovog ulja, na meti “podvaljivača” već neko vrijeme su i najvažnije sorte domaćeg vina: graševina, istarska malvazija i plavac mali.

Uvjereni da krivotvorenje vina nije iznimka već uhodani posao u kojem se vrte milijuni litara i eura na štetu proizvođača, domaći vinari obišli su neke od najvećih trgovačkih lanaca, kupili sumnjive primjerke i dali ih na analizu. Rezultati porazni: od sedam kupljenih vina – šest je bilo patvoreno.

Tomislav Panenić, predsjednik regionalne organizacije vinara i vinograda Graševina Croatica, ističe da su tržište “preplavila vina loše kvalitete po cijeni po kojoj ga nije moguće proizvesti”.

“Izuzeli smo s polica naših trgovačkih lanaca neka od sumnjivih vina i ostali zaprepašteni rezultatima. Mješavina je to nešto vina, puno vode, kiselina i dodanih alkohola”, kaže nam nekadašnji ministar gospodarstva o vinima koja su se prodavala u Intersparu i Kauflandu.

Laboratorijska provjera Ana Laba iz Pančeva u susjednoj Srbiji, akreditiranog za analize ispitivanje kvalitete i autentičnosti hrane, “pokazuje prisustvo dodane vode” i/ili “etanola botaničkog porijekla od C4 industrijskih biljaka (kukuruz i/ili šećerna trska)”. Riječ je o uzorcima ‘Graševine’ i ‘Malvazije Istarske’ koje puni i stavlja na tržište KG Zelina, ‘Graševine’ i ‘Graševine 2022.’ Iločkih polja te ‘Plavca malog 2019’ koje proizvode i pune Vina Miličić.

“Pokazalo se da se bez iznimke masovno patvore sve naše najvažnije sorte vina – i graševina i istarska malvazija i plavac mali. Sve sorte koje imaju najveći promet pa je lako zametnuti trag pojedinog punjenja jer se brzo proda, i to većinom po akcijskim cijenama”, kaže.

Premda ne predstavljaju izravnu opasnost za zdravlje, ‘kreativne’ mješavine krše zakonske propise o upotrebi zaštićenih oznaka, dozvoljenim enološkim postupcima i obradi, označavanju, stavljanju na tržište, kao i trošarinama.

Hrvatska polako nestaje s vinske karte svijeta: u 20-ak godina površine pod vinogradima pale su s 58 tisuća hektara na manje od 17 tisuća hektara/R. Anić/PIXSELL

Ukratko, ne odgovaraju minimalnim uvjetima kvalitete, a prodaju se ispod realnih troškova proizvodnje, tvrde vinari. Takva praksa ozbiljne proizvođače stavlja u nepovoljnu poziciju u pregovorima s trgovačkim lancima jer oni zahtijevaju slične razine cijena kao što ima patvoreno vino što je, kažu, nemoguće ako je proizvodnja po slovu zakona.

Zna li se da je najniža otkupna cijena grožđa prošle godine bila minimalno 70 centi po kilogramu, što znači da je samo vrijednost grožđa u litri vina 1 euro po kilogramu (iz kilograma grožđa dobije se oko 0,7 litara vina), pitaju kako je moguće da se litra vina na polici trgovačkih centara sa svim troškovima, od pakiranja do distribucije, prodaje po akcijskim cijenama bližim cijenama – litre vode?

Panenić je rezolutan: “Ne mogu ne postaviti pitanje je li stvarno izrazito niska cijena dovoljan argument da trgovci stave na policu, a kupci konzumiraju vina koja su manipulirana i lako mogu imati negativne posljedice. Bojim se da su dorađivači vina, jer ih ne mogu nazvati proizvođačima, previše zaigrali, vidjevši takav prostor na našem tržištu te uspostavili za njih odličan izvor prihoda. Moramo skinuti rukavice, više nema više prostora ni za ignoriranje problema ni za popuštanje. Tko god bude umanjivao problem, nema dobre namjere prema hrvatskim vinarima”.

Napominje da razumije želju svakog trgovca da na policama ima proizvode s posebno niskim cijenama privlačne kupcima koje ističu u akcijskim katalogima, “ali ako je vino ispod najniže moguće proizvodne cijene, nešto nije u redu. Naši proizvodni inputi nisu nepoznanica i vrlo je lako izračunati kolika je proizvodna cijena. Ali, kad nestanu svi objektivni kriteriji, onda na policama po najnižim cijenama kupcima možete ponuditi samo patvorena i lažirana vina”, oštar je Panenić.

Loptanje odgovornih

Rezultate analiza u prvim danima siječnja Graševina Croatica prosljedila je Državnom inspektoratu, Hrvatskoj agenciji za poljoprivredu i hranu te Carinskoj upravi. Gotovo dva mjeseca kasnije, od institucija ni traga ni glasa.

Iz Agencije za poljoprivredu lopticu prebacuju na Državni inspektorat. “HAPIH na zahtjev DIRH-a provodi laboratorijske analize uzoraka proizvoda, uključujući i vina, koji su uzorkovani tijekom provedbe službenih kontrola DIRH-a te na osnovu rezultata

analiza izdaje mišljenje. Državni inspektorat RH je također nadležan za opozive i povlačenja proizvoda s tržišta”, kažu. Iz Carinske uprave, nadležne za trošarine, kažu da je prijava prosljeđena na “postupanje u područne carinske urede koji će provesti nadzorne aktivnosti”.

No, provodi li inspekcija nadzor ili ne, u Državnom inspektoratu nisu htjeli decidirano odgovoriti. Ističu da se zaprimljene predstavke “mogu koristiti” kao povod za obavljanje nadzora.

“Ukoliko se (...) obavi inspekcijski nadzor, podnositelja se po završetku nadzora u pisanom obliku obavještava o utvrđenom činjeničnom stanju i poduzetim mjerama”, poručuju. Na zamolbu da pojašne znači li to da nadzor uopće nije proveden ili je u tijeku, nismo dobili jasan odgovor.

Znakovito kažu da se uzorkovano vino na analizu dostavlja u ovlaštenu laboratorij, a njihov popis objavljen je na internetskoj stranici Europske komisije. Na pitanje znači li referiranje na njih da ne uzimaju u obzir analize laboratorija koji nije na tom popisu, poput spomenutog iz Pančeva kojem su se obratili domaći vinari, kažu: “Poljoprivredna inspekcija je dužna službene uzorke vina dostavljati, u ovlaštene laboratorije (...), a uvidom je vidljivo je da laboratorij iz Vašega upita nije na popisu”.

Dok čekaju reakcije nadležnih, u Graševini Croatici već najavljuju da će uzrokovanja proširiti i na sve ostale velike trgovačke lance.

Reputacijske štete

U Hrvatskoj se godišnje proizvede oko 144 milijuna kilograma grožđa iz kojih se dobije oko 100 milijuna litara vina, dok oko 25 milijuna litara stigne iz uvoza. Maloprodajni lanci važan su kanal distribucije jer se kroz njih plasira oko 35 milijuna litara vina. Prema podacima AC Nielsena za 2019./20., velika PET pakiranja i ‘bag-in-box’ čine 70 posto prodaje, a ona su najčešće na akcijskim prodajama.

Dok inspekcije šute, potrošače se svakodnevno zavarava, proizvođači i proračun trpe štete (o reputacijskoj da i ne govorimo), a proizvodnja vina kontinuirano pada. U zadnjih 20-ak godina površine pod vinogradima pale su s 58 tisuća hektara na danas manje od 17 tisuća hektara. Trend je jasan, Hrvatska polako nestaje s vinske karte svijeta pa bi, umjesto prebacivanja odgovornosti, država za početak mogla urediti nered koji vlada na tržištu.”

Zapažen je i odgovor nadležnog inspektorata Republike Hrvatske na izveštaje u medijima o obimu falsifikovanja vina prisutnog na tržištu te zemlje, što se čini kao često ponavljana fraza i u drugim delovima regiona. Ključni argument hrvatskih inspektorata i ministarstava jeste tvrdnja da falsifikovana vina ne predstavljaju rizik po zdravlje kupaca, te stoga nema potrebe za njihovim povlačenjem sa tržišta. (ref. <https://plavakamenica.hr/2024/02/26/udruga-grasevina-croatica-uhvatila-ilocka-polja-pg-zelinu-i-vina-milicic-u-krivotvorenju-vina/?fbclid=IwARONryURCAIGwBXN4kGwhx80ySCYoelxyqk0s40CQ9bexC2KAeQveGaXE6E>)

Ovaj argument hrvatskih nadležnih organa je vrlo sličan komentaru koji je prošle godine dao za RTS1 gospodin Nenad Vujović, pomoćnik ministra za inspekcije pri Ministarstvu poljoprivrede Republike Srbije. Razgovarajući na temu povećanog broja falsifikata meda, vina i rakija na tržištu Republike Srbije, gospodin Vujović je rekao da takvi proizvodi nisu zdravstveno nebezbedni, a da je kvalitet već jedna druga priča o kojoj možemo da diskutujemo i pričamo. (<https://www.rts.rs/lat/vesti/drustvo/5298764/vino-rakija-med-ispravnost-analize.html>).

Ovi kontroverzni komentari od strane relevantnih organa zvuče kao iskrivljivanje stvarnosti, jer proizvodi koji ne zadovoljavaju regulative ne bi trebalo da budu dostupni na tržištu. Komentari ovog tipa, koje iznose njihovi rukovodioci, ne samo da pružaju podršku prevarantima da nastave sa svojim nelegalnim aktivnostima, već i impliciraju da neće biti kažnjeni, budući da se njihovi proizvodi navodno smatraju bezbednim za zdravlje građana. Otvoreno pružanje podrške prevarantima na ovaj način, što može biti tumačeno kao poruka "ne brinite, mi smo uz vas", nije u skladu s etičkim principima koje bi nadležni organi trebalo da održavaju u svom radu. To ugrožava sigurnost tržišta ne samo u pogledu zdravstvene bezbednosti, već i u svakom drugom aspektu, uključujući i fer uslove za sve učesnike koji plasiraju svoje proizvode na tržište, u skladu sa postojećim regulativama koje svi moraju poštovati.

Problemi sa prometom falsifikovanog vina koji su detektovan na teritoriji Republike Srbije, ali i Republike Hrvatske ukazuju na ekonomske prevare koje se prelivaju na nacionalna tržišta u regionu, gde su lojalni proizvođači vina u regionu, ali i krajnji potrošači najviše oštećeni ovim prevarnim radnjama.

Trend falsifikovanog vina koji dolazi iz Severne Makedonije, Kosova i Republike Moldavije, prolazi kroz Republiku Srbiju i Republiku Hrvatsku, predstavlja trend sa kojim se svi zajedno suočavamo, i koji ima uticaj na konkurentnost vinarskih i vinogradarskih industrija u regionu.

Proizvođači vina i vinogradari iz Republike Hrvatske će dalje na osnovu dobijenih dokaza o prevarnim radnjama na njihovom tržištu preduzeti dalje korake ka nadležnim institucijama kako u Hrvatskoj, tako i u Briselu, a kako bi zaštitili svoju proizvodnju i svoje tržište, jer je već sada indikativno da zbog vrlo loših klimatskih nepogoda koje su nanele velike štete u vinogradima, pravog vina na zalihama više skoro i da nema, a slična je situacija i u Italiji i Sloveniji. Pored toga, ova falš jeftina vina i dalje pune rafove trgovinskih lanaca u Republici Hrvatskoj i sad sledi odlučna borba i oštrija kontrola ovakvih ekonomskih prevara i sklanjanje ovih proizvoda sa tržišta Republike Hrvatske. Iz Udruge vinara i vinogradara "GRAŠEVINA CROATICA" komentarišu da su ove ekonomske prevare, a koje su potvrđene laboratorijskim analizama, direktno povezane sa nelegalnim radnjama korišćenja rafinisanog etanola kao surogata, a što je poresko krivično delo, jer su u tom slučaju krivične radnje koje su povezane sa utajom poreza i akciza, kao i carinski prestupi, jer je rafinisan etanol

akcizna roba, tako da se iz Udruge vinara i vinogradara nadaju da će to dodatno biti osnov za pojačavanje kontrole vina na granicama Republike Hrvatske.

Pošto je Klaster "UJEDINJENI ZA KVALITET" registrovan i radi na teritoriji Republike Srbije, u tom pogledu on može davati preporuke samo što se tiče nacionalnog okvira. S tim u vezi predlog rešavanja problema ekonomskih prevara u hrani vidimo na sledeći način:

IV. Strategija organizacije nacionalnog radnog tela za borbu protiv ekonomskih prevara

Uvođenje efikasne strategije za borbu protiv ekonomskih prevara zahteva koordinaciju različitih državnih agencija kako bi se osigurala celovita i odlučna reakcija na ovaj ozbiljan izazov. Organizacija **Nacionalnog Radnog Tela za borbu protiv ekonomskih prevara na tržištu hrane** igra ključnu ulogu u ovoj strategiji, okupljajući predstavnike ključnih sektora kao što su Ministarstvo finansija (poreska policija i uprava carina), Ministarstvo unutrašnjih poslova, državna Bezbednosno-informativna agencija, Ministarstvo spoljne i unutrašnje trgovine (tržišna inspekcija i zaštita potrošača), Ministarstvo pravde (predstavnici tužilaštva za privredni kriminal), kao i predstavnika Klastera "UJEDINJENI ZA KVALITET" ispred lojalnih i registvoranih proizvođača hrane. Rukovodstvo Nacionalnog radnog tela za borbu protiv ekonomskih prevara bi trebalo da odgovara i podnosi izveštaje direktno kancelariji premijera Vlade Republike Srbije i Predsedništvu Republike Srbije.

Naš predlog takođe uključuje i angažovanje Bezbednosno-informativne agencije u borbi protiv ekonomskih prevara na tržištu Republike Srbije.

Ključ za očuvanje ekonomske stabilnosti

Ekonomske prevare na tržištu, često se nazivaju i "nevidljivim neprijateljem" modernih društava, predstavljaju ozbiljan izazov za ekonomsku stabilnost i održivi razvoj. U ovom kontekstu, integracija predstavnika Bezbednosno-informativne agencije u nacionalno radno telo za borbu protiv ekonomskih prevara i sive ekonomije postaje neophodna strategija. Ova integracija nije samo poželjna već i imperativ, s obzirom na to da se ekonomske prevare sve više manifestuju kao oblik ekonomskog rata koji ima duboke i štetne posledice po društvo.

Prvo i najvažnije, Bezbednosno-informativna agencija donosi sa sobom duboko ukorenjene kapacitete za prikupljanje obaveštajnih podataka. Njena sposobnost da identifikuje, analizira i deluje na složene mreže organizovanog kriminala i korupcije čini ih ključnim partnerima u borbi protiv ekonomskih prevara i sive ekonomije. Njena stručnost u praćenju finansijskih tokova, identifikaciji nelegalnih transakcija i infiltraciji kriminalnih grupa omogućava efikasnije otkrivanje i suzbijanje ilegalnih aktivnosti koje podrivaju zakoniti ekonomski sistem.

Drugo, Bezbednosno-informativna agencija ima ključnu ulogu u zaštiti nacionalne bezbednosti i suvereniteta. Ekonomske prevare i siva ekonomija često služe kao izvor finansiranja za ilegalne grupe i terorističke organizacije, što predstavlja direktnu pretnju državnoj sigurnosti. Integracija pripadnika ove agencije u radna tela za borbu protiv ekonomskih prevara na tržištu i sive ekonomije omogućava bolju koordinaciju između različitih sektora bezbednosti i ekonomije u cilju sprečavanja zloupotrebe ekonomske moći u svrhu destabilizacije društva.

Treće, aktivno uključivanje pripadnika Bezbednosno-informativne agencije u borbu protiv ekonomskih prevara i sive ekonomije doprinosi široj slici rešavanja problema ekonomske stabilnosti. Prisutnost pripadnika Bezbednosno-informativne agencije osigurava da se pristup problemu ekonomskih prevara i sive ekonomije ne ograničava samo na ekonomske aspekte, već uzima u obzir i šire bezbednosne implikacije. Ovo integrisano i holističko razumevanje omogućava efikasnije planiranje i implementaciju politika koje su usmerene ka suzbijanju nelegalnih aktivnosti, sive ekonomije, crne proizvodnje, ekonomskih prevara i jačanju zakonitog ekonomskog sistema.

Iz tog razloga, smatramo da je prisustvo pripadnika Bezbednosno-informativne agencije u nacionalnom telu za borbu protiv ekonomskih prevara od ključnog značaja za očuvanje ekonomske stabilnosti i društvenog prosperiteta. Njihova ekspertiza, resursi i operativna sposobnost čine ih nezamenjivim partnerima u suzbijanju ovog ozbiljnog problema. Samo kroz sinergiju ekonomske politike i bezbednosnih kapaciteta možemo efikasno odgovoriti na izazove koje ekonomske prevare postavljaju pred naše društvo i obezbediti održivu budućnost za sve građane.

Evo ključnih elemenata strategije:

1. Koordinacija i komunikacija:

- ✓ **Formiranje Centralnog Koordinacionog Odbora (CKO):** CKO će biti odgovoran za koordinaciju aktivnosti svih agencija uključenih u borbu protiv ekonomskih prevara, **donošenje i sprovođenje svih neophodnih strategija, planova, budžeta za aktivnosti, davanje naloga za izradu nacionalnih zakonskih i podzakonskih okvira.**
- ✓ Ovaj odbor će redovno sastajati predstavnike agencija radi razmene informacija i planiranja zajedničkih operacija.

2. Analitički kapaciteti:

- ✓ **Osnivanje Centralnog Analitičkog Centra (CAC):** Kreiranje centralnog mesta za analizu podataka i informacija kako bi se identifikovali obrasci prevara i pravile informisane odluke.
- ✓ **Unapređenje tehnoloških kapaciteta:** Investiranje u tehnološke resurse poput analize podataka, veštačke inteligencije i softverskih alata za praćenje transakcija.

3. Operativne mere:

- ✓ **Zajedničke operacije:** Planiranje i sprovođenje zajedničkih operacija između agencija kako bi se suzbile nelojalne prakse.
- ✓ **Borba na 2 fronta:** uzimajući u obzir spoljne i unutrašnje faktore. Spoljni front je kontrola granica i graničnih prelaza na ekonomske prevare koje se prelivaju na domaće tržište (predstavnicima Uprave carina). Unutrašnji front je borba protiv unutrašnjih faktora koji su povezani sa sivom zonom prometa, crnom proizvodnjom, nelojalnom konkurencijom (predstavnicima poreske policije, tržišne inspekcije, MUP, BIA, Tužilaštvo za privredni kriminal).
- ✓ **Brza reakcija na informacije:** Uspostavljanje brze razmene informacija između agencija kako bi se omogućila promptna akcija.

4. Pravni aspekti i kazneni progon:

- ✓ **Osnivanje Radne Grupe za Pravne Aspekte (RGPA):** Okupljanje predstavnika pravosuđa i tužilaštva radi efikasnog suđenja i kažnjavanja počinitelja.
- ✓ **Izrada nacionalne regulative:** Donošenje kaznene politike za osobe koje se bave ekonomskim prevarama, podstiču ekonomske prevare ili učestvuju u ekonomskim prevarama, a po uzoru na Zakone koji su aktivni već godinama u državama članicama Evropske Unije (uredbe, podzakonski i zakonski akti o represiji ekonomskih prevara)
- ✓ **Stvaranje specijalizovanih timova:** Formiranje specijalizovanih timova unutar svake agencije koji će se baviti isključivo ekonomskim prevarama.

5. Međunarodna saradnja:

- ✓ **Saradnja sa Interpolom i Europolom:** Jačanje saradnje sa međunarodnim organizacijama kako bi se suzbila transnacionalna nelojalna konkurencija.
- ✓ **Razmena informacija sa susedima:** Redovna razmena informacija sa susednim zemljama kako bi se ojačala kontrola granica i suzbile ilegalne aktivnosti.

6. Transparentnost i odgovornost:

- ✓ **Periodični izveštaji i evaluacije:** Redovno podnošenje izveštaja o aktivnostima Nacionalnog radnog tela i njegova evaluacija radi obezbeđivanja transparentnosti i odgovornosti.

7. Prevencija i edukacija:

- ✓ **Kampanje svesti:** Organizacija kampanja koje podižu svest o opasnostima ekonomskih prevara kako bi se informisali potrošači, preduzeća i ostali relevantni akteri.
- ✓ **Obuke za zaposlene:** Sprovođenje obuka za zaposlene u javnim agencijama o prepoznavanju i postupanju u slučajevima ekonomskih prevara.

NAPOMENA:

Predstavnike Ministarstva poljoprivrede je moguće integrisati u radno telo za borbu protiv ekonomskih prevara tek nakon ispunjenja svih zahteva koji su navedeni u izveštaju Državne revizorske institucije od 27.12.2023. po pitanjima sistema kontrole bezbednosti hrane na tržištu Republike Srbije. Tek nakon uspostavljanja kompetnog kapaciteta i puštanja u rad svih nacionalnih referentnih laboratorija u sklopu Direkcije za nacionalne referentne laboratorije (DNRL), kao i naknadnim formiranje strategije monitoringa i inspeksijskog nadzora, predstavnici ovog Ministarstva bi mogli da se priključe radnom telu za borbu protiv ekonomskih prevara na tržištu. Dok se ti zahtevi ne ispune radno telo za borbu protiv ekonomskih prevara bi trebalo da funkcioniše bez predstavnika Ministarstva poljoprivrede.

Ova sveobuhvatna strategija, kroz sinergiju ključnih agencija i pažljivo planirane operacije, treba da obezbedi efikasnu borbu protiv ekonomskih prevara, unapređujući tako integritet tržišta, zaštitu potrošača i jačanje ekonomske stabilnosti.

Na osnovu gore predloženog hijerarhijski i strukturni prikaz **Nacionalnog radnog tela za borbu protiv ekonomskih prevara** bi mogao da izgleda ovako:

1. Nacionalno radno telo za borbu protiv ekonomskih prevara

- Rukovodstvo Nacionalnog tela:
- Direktor Nacionalnog tela
- Zamenik direktora
- Sekretarijat za koordinaciju (Centralni koordinacioni odbor - CKO)

2. Odeljenje za istraživanje i analizu

- Šef odeljenja za istraživanje i analizu
- Analitičari za praćenje trendova i identifikaciju prevara
- Stručnjaci za forenzičke analize
- Specijalizovane laboratorije za detekciju ekonomskih prevara u hrani
- Eksperti za praćenje transakcija

3. Odeljenje za operativnu koordinaciju

- Šef odeljenja za operativnu koordinaciju
- Predstavnici poreske policije
- Predstavnici ministarstva unutrašnjih poslova
- Predstavnici uprave carina
- Predstavnici državne bezbednosno-informativne agencije
- Predstavnici tržišne inspekcije
- Predstavnici drugih relevantnih organa

Uključivanje predstavnika Klastera "UJEDINJENI ZA KVALITET" u hijerarhiju **Nacionalnog radnog tela za borbu protiv ekonomskih prevara** može se najbolje postići u okviru **Odeljenja za operativnu koordinaciju**. Ovo odeljenje bi imalo zadatak

koordinisanja aktivnosti različitih organa kako bi se zajednički radilo na suzbijanju ekonomskih prevara. Predstavnicima Klastera "UJEDINJENI ZA KVALITET" mogu doprineti razmeni informacija, pružanju specifičnih saznanja iz sektora proizvodnje, i aktivnom učešću u istraživačkim i analitičkim procesima.

Dakle, dodavanje pododeljenja ili tima unutar **Odeljenja za operativnu koordinaciju** koje bi se fokusiralo na saradnju sa proizvođačima. Na primer:

Odeljenje za operativnu koordinaciju

- Šef odeljenja za operativnu koordinaciju
- Pododeljenje za saradnju sa Klasterom proizvođača
 - Koordinator za klaster "UJEDINJENI ZA KVALITET"
 - Analitičari specijalizovani za sektor proizvodnje
 - Predstavnicima Klastera kao stručni savetnici

Ovo pododeljenje bi se fokusiralo na uspostavljanje i održavanje saradnje sa proizvođačima, razmenu informacija o specifičnostima sektora, kao i implementaciju mera koje su usmerene na očuvanje kvaliteta proizvoda i suzbijanje nelojalne konkurencije u okviru tog sektora.

4. Odeljenje za pravne poslove i sankcije

- Šef odeljenja za pravne poslove i sankcije
- Pravnici specijalizovani za privredni kriminal
- Stručni saradnici za pripremu pravosudnih postupaka
- Koordinator za sprovođenje sankcija

5. Odeljenje za tehničku i tehnološku bezbednost

- Šef odeljenja za tehničku i tehnološku bezbednost
- stručnjaci za kibernetičku bezbednost
- inženjeri za analizu tehnoloških sistema
- stručnjaci za otkrivanje i sprečavanje špijunaže

6. Odeljenje za međunarodnu saradnju

- Šef odeljenja za međunarodnu saradnju
- Diplomate za saradnju sa međunarodnim partnerima
- Koordinator za razmenu informacija sa sličnim telima u drugim državama
- Eksperti za harmonizaciju zakonodavstva i standarda

Ova struktura omogućava efikasnu komunikaciju, saradnju i specijalizaciju unutar **Nacionalnog radnog tela za borbu protiv ekonomskih prevara**. Odeljenja i sektori zajedno rade kako bi integrisali različite aspekte borbe protiv nelojalne konkurencije, zaštite državnih granica, sprovođenja unutrašnje kontrole tržišta i obezbeđivanja analitičkih i materijalnih dokaza.

Nezavisno odeljenje unutrašnje kontrole

Takođe od velikog značaja je i dodavanje nezavisnog Odeljenja unutrašnje kontrole u okvir Nacionalnog radnog tela za borbu protiv ekonomskih prevara koje bi imalo značajnu ulogu u obezbeđivanju efikasnog sprovođenja strategija borbe protiv ekonomskih prevara i sprečavanja koruptivnih elemenata. Ovo odeljenje trebalo bi da ima zadatak nadzora, evaluacije i osiguranja da su sve aktivnosti Nacionalnog tela usklađene sa postavljenim ciljevima i da se sprovode bez korupcije.

Odeljenje za unutrašnju kontrolu

- Šef odeljenja za unutrašnju kontrolu
- Inspektori za unutrašnju kontrolu

Aktivnosti odeljenja za unutrašnju kontrolu:

1. Evaluacija strategija i aktivnosti:

- Redovno procenjivanje strategija Nacionalnog tela kako bi se utvrdilo da li su ciljevi postignuti i da li su pravilno sprovedeni u delo.
- Analiza efikasnosti implementiranih mera i identifikacija oblasti za poboljšanje.

2. Proaktivna identifikacija rizika:

- Praćenje okoline i identifikacija potencijalnih rizika koji bi mogli uticati na sprovođenje strategija.
- Analiza trendova i dešavanja koja bi mogla izazvati promene u rizicima.

3. Nadzor nad finansijskim sredstvima:

- Praćenje troškova i alokacije budžeta Nacionalnog tela kako bi se sprečile nepravilnosti i korupcija.
- Proaktivno otkrivanje nepravilnosti u finansijskim transakcijama.

4. Istraživanje potencijalnih koruptivnih aktivnosti:

- Praćenje povezanosti sa eksternim entitetima koji bi mogli biti podložni korupciji.
- Ispitivanje slučajeva i situacija koje ukazuju na koruptivne prakse unutar Nacionalnog tela ili u saradnji sa drugim organizacijama.

5. Obuka i svest o etici:

- Sprovođenje obuka za članove Nacionalnog tela o etičkim standardima i o prepoznavanju koruptivnih praksi.
- Promovisanje etičkog ponašanja i odgovornosti među zaposlenima.

6. Saradnja sa nadležnim organima:

- Koordinacija sa organima za borbu protiv korupcije kako bi se identifikovali i procesuirali slučajevi korupcije.

- Razmena informacija i najboljih praksi u oblasti unutrašnje kontrole sa sličnim organizacijama.

7. Izveštavanje o stanju kontrole:

- Periodično izveštavanje o efikasnosti unutrašnje kontrole, uključujući preporuke za poboljšanje.
- Transparentnost u obaveštavanju rukovodstva Nacionalnog tela o potencijalnim rizicima i problemima.

Ovo Odeljenje igra ključnu ulogu u održavanju integriteta Nacionalnog tela i obezbeđivanju da strategije protiv ekonomskih prevara sprovode sa visokim nivoom etičnosti i odgovornosti.

Pododeljenje za saradnju sa udruženjima potrošača

Takođe deo našeg predloga za strategiju borbe protiv ekonomskih prevara na tržištu hrane bi trebalo da uključi i jačanja aktivnosti udruženja potrošača što može doprineti efikasnijoj borbi protiv ekonomskih prevara i istovremeno podsticati odgovornost proizvođača. Ovo može biti integrisano u različite segmente Nacionalnog tela, ali je najlogičnije da se unese u **Odeljenje za Operativnu Koordinaciju**, gde se obično vrši koordinacija između različitih organa.

Odeljenje za operativnu koordinaciju

- Šef odeljenja za operativnu koordinaciju
- Pododeljenje za saradnju sa udruženjima potrošača
- Koordinator za saradnju sa udruženjima potrošača
- Predstavnici udruženja potrošača kao konsultanti

Aktivnosti pododeljenja za saradnju sa udruženjima potrošača:

1. Edukacija potrošača:

- Sprovođenje edukativnih kampanja za potrošače o prepoznavanju nelojalne konkurencije, kvalitetu proizvoda i zaštiti njihovih prava.
- Organizacija radionica i seminara u saradnji sa udruženjima potrošača kako bi se informisali o pitanjima značajnim za potrošače.

2. Prikupljanje informacija od potrošača:

- Postavljanje mehanizama za prijavljivanje sumnjivih proizvoda od strane potrošača.
- Uspostavljanje centralizovanog sistema za prikupljanje informacija i povratnu vezu sa udruženjima potrošača.

3. Saradnja u istragama:

- Razvijanje kanala komunikacije između Nacionalnog tela i udruženja potrošača kako bi se olakšala razmena informacija o potencijalnim prevarantskim praksama.
- Uključivanje predstavnika udruženja potrošača u istraživačke timove tokom relevantnih istraga.

4. Praćenje tržišta iz perspektive potrošača:

- Rad u partnerstvu sa udruženjima potrošača kako bi se redovno ocenjivala kvaliteta proizvoda i usluga na tržištu.
- Praćenje potreba potrošača i prilagođavanje strategija Nacionalnog tela u skladu sa tim informacijama.

5. Promocija transparentnosti:

- Podsticanje proaktivnog deljenja informacija sa potrošačima o bezbednosti proizvoda i akcijama preduzetim protiv nelojalnih konkurenata.
- Organizacija događaja i kampanja koje promovišu transparentnost u poslovanju.

6. Savetodavna tela:

- Uključivanje predstavnika udruženja potrošača u savetodavna tela koja doprinose donošenju odluka i politika u vezi sa zaštitom potrošača.

Ova integracija omogućava neposrednu saradnju između Nacionalnog tela i udruženja potrošača, što dovodi do efikasnije identifikacije i rešavanja problema koji utiču na potrošače. Udruženja potrošača dobijaju važnu ulogu u podršci održivosti tržišta i štiteći interese potrošača od nelojalnih praksi.

Uz aktivnosti **Nacionalnog tela za borbu protiv ekonomskih prevara**, ključno je implementirati paralelne inicijative koje podržavaju konkurentnost i podizanje kapaciteta domaćih registrovanih proizvođača. Takođe, važno je razviti strategiju za promociju kooperacije i uvođenje u legalne tokove fizičkih lica koja proizvode i distribuiraju proizvode, naročito u kontekstu alkoholnih pića i vina.

Paralelne inicijative za podršku domaćim proizvođačima:

1. Program podrške kapacitetima:

- Razvoj programa koji pruža obuku, finansijsku pomoć i tehničku podršku domaćim proizvođačima kako bi unapredili svoje kapacitete, kvalitet proizvoda i poslovnu efikasnost.
- Stvaranje fondova ili subvencija za investicije u modernizaciju opreme i tehnologije.

2. Promocija domaćih proizvoda:

- Sprovođenje marketinških kampanja koje promovišu domaće proizvode i podstiču potrošače na podršku lokalnim brendovima.

- Otvorena komunikacija sa potrošačima o prednostima domaćih proizvoda u smislu kvaliteta, očuvanja tradicije i podrške lokalnoj ekonomiji.

Strategija za kooperaciju i legalizaciju fizičkih lica:

1. Program kooperacije:

- Razvijanje programa koji promoviše kooperaciju između fizičkih lica koja proizvode poluproizvode, naročito u sektoru alkoholnih pića i vina i registrovanih proizvođača.
- Obezbeđivanje insentiva i olakšica za fizička lica koja se pridruže registrovanim proizvođačima i saraduju na zakonit način.

2. Regulacija i nadzor:

- Poboljšanje regulatornog okvira kako bi se omogućilo transparentno poslovanje i jasna pravila za fizička lica koja saraduju sa proizvođačima.
- Povećanje nadzora i inspeksijskih aktivnosti kako bi se osiguralo poštovanje zakona.

Ove inicijative ne samo da podržavaju domaće proizvođače već i stvaraju okruženje koje privlači fizička lica da legalno učestvuju u ekonomiji, smanjujući tako potrebu za ilegalnim aktivnostima.

V. Zaključak

Iz svega što je gore izloženo, Klaster "UJEDINJENI ZA KVALITET" svestan je da već postoji određen nivo saradnje između nadležnih institucija, te smatramo da bi trebalo unaprediti postojeći okvir saradnje, uključujući nove aktere, kako bismo podigli značaj borbe protiv ekonomskih prevara na viši nivo. Naš cilj je ozbiljnije pristupiti rešavanju ovih problema kroz organizaciju i efikasniju koordinaciju analitičkih, operativnih i pravnih kapaciteta.

Činjenica je da smo suočeni sa ozbiljnim izazovima ekonomskih prevara u proizvodnji i prometu hrane i pića, a njihov uticaj proteže se kroz društvene, trgovinske i ekonomske aspekte. Ova pretnja zahteva odlučne i koordinirane napore na nacionalnom nivou kako bi se sačuvao integritet i autentičnost hrane.

Na osnovu navedenih informacija, zaključak je da je suzbijanje ekonomskih prevara u vezi sa hranom izazov koji zahteva koordinisane i odlučne akcije. Ključne strategije za rešavanje ovog problema obuhvataju:

1. **Organizacija nacionalnog radnog tela:** Formiranje efikasnog nacionalnog tela posvećenog borbi protiv ekonomskih prevara u proizvodnji i prometu hrane. Ovo telo treba da bude ključno u vođenju i koordinaciji aktivnosti na nacionalnom nivou.

2. **Nezavisno odeljenje unutrašnje kontrole:** Postavljanje nezavisnog odeljenja unutrašnje kontrole kako bi se osiguralo dosledno sprovođenje regulativa i identifikacija potencijalnih prevara unutar sistema.
3. **Saradnja sa udruženjima potrošača:** Aktivna saradnja sa udruženjima potrošača kako bi se razvila transparentnost i pružila podrška potrošačima u prepoznavanju autentičnih proizvoda.
4. **Podrška domaćim proizvođačima:** Razvoj paralelnih inicijativa koje podržavaju domaće proizvođače kako bi se poboljšala njihova konkurentna pozicija, podigli kapaciteti proizvodnje i ohrabrila proizvodnja autentičnih proizvoda.
5. **Strategija za kooperaciju i legalizaciju:** Razvoj strategije koja podstiče kooperantsku proizvodnju koja povezuje fizička lica, poljoprivredna gazdinstava i registrovane proizvođače i istovremeno se bori protiv nelegalnih aktivnosti, posebno fizičkih lica koja doprinose plasmanu i prometu nelegalnih proizvoda na tržištu.

Zaključak bi stoga bio da je hitna potreba za implementacijom ovih strategija kako bi se očuvala ekonomska stabilnost, zaštitila autentičnost proizvoda i omogućila bezbednost potrošača.

Nedavna strategija predsednika Republike Srbije, Aleksandra Vučića, o daljem razvoju i povećanju ekonomske sigurnosti građana, postavlja ambiciozan cilj uvećanja državnog budžeta tri puta u narednoj godini, dostižući vrednost od 100 milijardi evra. Klaster "UJEDINJENI ZA KVALITET" podržava ovu politiku i veruje da, kroz zajedničke napore i naš predlog za povećanje konkurentnosti domaćih proizvođača, možemo doprineti postizanju ovog ambicioznog cilja. Smatramo da formiranje nacionalnog fronta u borbi protiv nevidljivih pretnji, kako spoljašnjih, tako i unutrašnjih, može značajno doprineti jačanju kapaciteta prehrambene industrije u Republici Srbiji, uz potencijalni pozitivan uticaj na čitav region Zapadnog Balkana. Stojimo ubeđeni da je ovo ključni korak ka izgradnji prosperitetne zemlje koju svi želimo.

Ukratko rečeno, Klaster "UJEDINJENI ZA KVALITET" je stava da dosadašnje aktivnosti nadležnih organa nisu urodile plodom da se tržište zaštiti od različitih prevara, sive zone prometa, crne proizvodnje i nelojalne konkurencije i sada je zahtev da se svi raspoloživi kapaciteti u državi stave na raspolaganje kako bi se ovi problemi najzad rešavali na adekvatan način. Iz tih razloga mi apelujemo na nadležne organe da ovi problemi moraju početi da se rešavaju.

U Pančevu, dana 27.02.2024.

Upravni odbor Klastera "UJEDINJENI ZA KVALITET"

